

Nr 42.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande; given Stockholms slott den 23 januari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström anför: I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkten 99, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande under 1931 beräkna för budgetåret 1931/1932 ett belopp av 3,800,000 kronor.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t ånyo anmäla detta ärende.

Inledningsvis vill jag erinra, att mellan de svenska sockerfabriksaktiebolagen och de enskilda sockerbetsodlarna ingingos, efter förhandlingar under hösten 1926 inför en av Kungl. Maj:t tillsatt kommission, kontrakt angående leverans av sockerbeter under de fem åren 1927—1931. Dessa

*Gällande fem-
årskontrakt
mellan socker-
bolagen och
sockerbets-
odlarna.*

femårskontrakt innehålla, bland annat, följande bestämmelser. Till grund för beräkningen av betpriset lägges medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K. 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden från den 1 februari det år, betorna odlas, till den 31 januari nästföljande år, sedan därifrån dragits dels sockerskatten¹ och dels den i noteringen ingående engrosrabatten utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset utgör grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt utgör priset 6.5 gånger ovan nämnda grundtal (= grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten röner betpriset ett tillägg eller avdrag av 1 öre för 100 kilogram betor (§ 8 i kontraktet). — Därest enskild odlare önskar att för något av kontraktsåren minska den areal, han enligt kontraktet förbundit sig att odla, är han därtill berättigad för ett år i sänder, för så vitt minskningen avser intill 50 procent av sagda areal samt han härom gör skriftlig anmälan till fabriken genom att före den 15 mars det år, sådan minskning avses skolaske, lämna uppgift angående storleken av den areal, å vilken han för nästkommande kampanj ämnar odla sockerbetor, vilken areal bliver för det året bindande. Viss möjlighet finnes därjämte för enskild odlare, för vilken fortsatt betodling skulle medföra oöverkomliga svårigheter, att efter särskild anhållan och medgivande i vart fall av sockerfabriken — eller, vid tvist, av den förut nämnda kommissionen — minska sin odling med mera än 50 procent eller helt inställa densamma (§ 14). — Enskild betodlare är berättigad att för särskilt kontraktsår med intill 10 procent öka den areal, han enligt kontraktet förbundit sig att odla, för så vitt han därom gör skriftlig anmälan till fabriken före den 15 mars det år, ökningen avser (§ 15). — Sockerbolaget äger inställa driften vid råsockerfabrik endast för det fall, att för någon fabrik betarealen nedgår under 80 procent av den till fabriken 1924 tecknade arealen eller för fabrik i Skåne under 1,200 hektar. Vill odlare, som tecknat odling till fabrik, som på grund av denna bestämmelse ej igångsattes, leverera till annan fabrik, om vilken överenskommelse träffats mellan bolaget och odlaren, skall så anses, som om odlingen tecknats till denna andra fabrik (§ 16).

1929 års
riksdag.
Propositionen
nr 7/1929.

Den 9 januari 1929 avlät Kungl. Maj:t *proposition* (nr 7) till riksdagen angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande. Av utredningen i propositionen framgick, att de internationella förhållandena på sockermarknaden, kännetecknade av osedvanligt lågt pris å socker, medfört, att det svenska sockerpriset och till följd härav jämväl det svenska betpriset blivit synnerligen låga. I propositionen återgavs vidare den utredning i ämnet, som verkstälts av en utav Kungl. Maj:t den 12 december 1928 tillsatt sockerkommission. Kommissionen antog, att en väsentligt nedsatt svensk betodling 1929 skulle bliva

¹ Sockerskatten borttogs från och med den 1 juli 1929.

följden av dävarande synnerligen låga sockerpris, för så vitt särskilda åtgärder icke vidtoges till betprisets förbättring. Enligt kommissionens mening skulle olägenheterna av en mera avsevärt nedsatt betodling i främsta rummet gå ut över arbetarna på betfälten, sockerbruksarbetarna och järnvägarna inom betodlingsdistrikten. För att trygga betodlingens uppehållande 1929 ifrågasatte kommissionen statens ingripande i form av viss tillfällig höjning av tullsatsen å raffinerat socker, nämligen från 10 öre med 3 öre till 13 öre för kilogram. Detta förslag upptogs i nyssnämnda proposition, därvid Kungl. Maj:t föreslog riksdagen, att för socker, hänförligt till rubrikerna 158 och 159 i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1929 eller den tidigare dag Kungl. Maj:t bestämde till och med den 31 januari 1930 utgå tull med 13 öre för kilogram samt att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning under nämnda taxerubriker intagas i tulltaxan.

I anledning av propositionen väcktes 1929 inom riksdagen följande sex *motioner*, nämligen: de likalydande motionerna I: 86 och II: 73, vari hemställdes, att riksdagen måtte anslå 4,300,000 kronor att användas för sockerbetsodlingens säkerställande under år 1929 i enlighet med i motiveringen angivna förutsättningar; de likalydande motionerna I: 92 och II: 100, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 7 rörande ökat tullskydd för socker; motionen II: 32, däri hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 7; samt motionen II: 289, däri hemställdes, att riksdagen ville *dels* under riksstatens nionde huvudtitel anvisa till understödjande under år 1929 av viss sockerbetsodling i riket och att utgå i överensstämmelse med vad i motivering till motionen anförts ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande skyndsammast av utredning rörande ej mindre sockerproduktionens allmänna läge särskilt med hänsyn till förhållandena här i riket än även av möjligheterna för den svenska sockerproduktionens rationalisering.

Motioner.

I utlåtande (nr 1) den 9 februari 1929 hemställde *sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet*, I) att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 7 och med anledning av motionerna I: 86, II: 73 och II: 289 — för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,500,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet föreslagna grunder, av visst tillägg till priset för 1929 års sockerbetsodling; II) att riksdagen måtte — i anledning av motionerna I: 86, II: 73 och II: 289 — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande skyndsammast av utredning, under beaktande av vad utskottet därom anført, rörande ej mindre sockerproduktionens allmänna läge och förutsättningarna för dess på betodling grundade fortbestånd här i riket än även av möjligheterna för den svenska

Sammansatt
bevillnings-
och jordbruks-
utskott.

sockerproduktionens rationalisering; ävensom III) att motionerna I: 92, II: 32 och II: 110 måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt under I). De i utskottets hemställan punkten I åsyftade grunderna för utlämnande av visst tilläggspris voro följande.

1) Genom vederbörande sockerfabriksaktiebolag betalas för viss nedan angiven del av de sockerbetor, som odlas under 1929 och levereras till sockerfabrik under kampanjen 1929/1930, ett tilläggspris efter följande grunder.

2) För odlare, som före 1929 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta 1929 odlar betor på större areal än 50 procent av den i kontraktet ursprungligen angivna, delas betarealen i två delar, varav den ena, benämnd garantidelen, omfattar den areal, som överstiger 50 men ej 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade.

3) För i föregående stycke avsedd odlare, som 1928 odlat betor på större areal än 110 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade, må garantidelen ökas med hälften av den 1929 odlade areal, som ligger mellan 110 procent av den på kontraktet ursprungligen tecknade arealen och 1928 års areal.

4) För odlare, som 1927 eller 1928 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, räknas hälften av hans 1929 odlade areal såsom garantidel, med iakttagande dock att i detta stycke nämnd garantidel icke må överstiga 50 procent av den högsta areal, han odlat under 1927 eller 1928.

5) Den av odlaren levererade betkvantiteten fördelas på garantidelen och odlarens övriga betareal i förhållande till dessas storlek.

6) För betor från garantidelen erhåller odlaren, därest det kontraktsenliga grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt understiger 2 kronor 80 öre, ett tillägg utgörande skillnaden mellan 2 kronor 80 öre och sagda grundpris.

7) Av tilläggens sammanlagda belopp bestridas $\frac{9}{10}$ av statsmedel och $\frac{1}{10}$ av vederbörande bolag. Bolagen äga att under den tid, tilläggen av dem utbetalas, successivt och i avräkning utfå statsbidraget för ändamålet mot redovisningsskyldighet. Senast den 15 mars 1930 avgiva bolagen slutredovisning. Bolagen äro pliktiga tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för statens kontroll av slutredovisningens riktighet.

I utskottets motivering uttalades, bland annat, att utskottet förväntade, att betodlare, som för betornas sommarskötsel och upptagning använde lejd arbetskraft, icke för denna arbetskraft försämrade de villkor, som under senaste år varit i orten allmänt gängse.

Mot utskottets hemställan, som biträdades av elva utskottsledamöter, anmäldes *reservationer* av åtta ledamöter, vilka yrkade bifall till propositionen, och av en ledamot, vilken yrkade avslag å såväl propositionen som motionerna om uppförande av anslag på riksstaten för sockerbetsodlingens uppehållande.

Riksdagen.

Ärendet avgjordes av riksdagen den 16 februari 1929. I båda kamrarna förekommo dubbla omröstningar. I första kammaren utslogs vid den första voteringen Kungl. Maj:ts förslag, varför avgavos 66 röster, av avslagsreservationen, för vilken avgavos 73 röster. I huvudvoteringen i denna kammare bifölls därefter nyssnämnda reservation med 70 röster

mot 66, vilka senare avgåvos till förmån för utskottets hemställan. I andra kammaren utslags likaledes vid den första voteringen Kungl. Maj:ts förslag, vilket erhöll 88 röster, av avslagsreservationen, vilken samlade 106 röster. I huvudvoteringen i andra kammaren bifölls därefter nämnda avslagsreservation med 105 röster mot 86 för utskottets hemställan. Resultatet vid frågans avgörande 1929 i riksdagen blev alltså, att samtliga föreliggande förslag om åtgärder till den inhemska sockerbetsodlingens säkerställande avslagos.

Den 1 november 1929 upptog Kungl. Maj:t sockerfrågan till förnyad behandling. Därvid beslöt Kungl. Maj:t bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga att inom departementet, i enlighet med vissa angivna riktlinjer, biträda med utredning och upprättande av förslag i sockerfrågan. De jämlikt nämnda bemyndigande tillkallade utredningsmännen (1929 års sockersakkunniga) avgåvo i skrivelse den 28 januari 1930 till chefen för jordbruksdepartementet redogörelse för vad dittills framgått av deras utredning. Med skrivelsen följde i form av bilagor ett antal genom utredningsmännens försorg utförda specialundersökningar. Nämnda skrivelse med tillhörande specialundersökningar har såsom bilaga fogats till Kungl. Maj:ts proposition nr 82 till 1930 års riksdag. Rörande innehållet av nämnda skrivelse må här i korthet återgivas följande.

Efter att hava yttrat sig om frågan i dess allmänhet hava utredningsmännen redogjort för de former, varunder ett eventuellt statsingripande beträffande 1930 års betodling kunde tänkas äga rum. Då valet mellan de olika tänkbara vägarna väsentligen vore beroende av skattepolitiska och jämväl andra politiska överväganden, hade utredningsmännen ansett det ej tillkomma dem att uttala sig om dylikt val. De hade därför ansett sig böra utforma vissa olika alternativ. De särskilda förutsättningar, varifrån utredningsmännen därvid haft att utgå, hade varit i huvudsak följande. Sockerbolagen vore beredda att till betodlarna förmedla de medel, som på det ena eller andra sättet ställdes till dessas förfogande, och gjorde ej anspråk på någon del av dessa medel. Vidare hade bolagen åtagit sig att såsom komplement till eventuella statsåtgärder bidra till betfrakterna i större utsträckning än gällande odlingskontrakt föreskreve. Styrelsen för Skånes betodlares centralförening hade ansett sannolikhet föreligga, att full odling skulle vinnas, samt förhandlingsvis förklarat sig för sin del beredd tillstyrka sådan odling, därest betodlarna erhöle ett pris av lägst 2 kronor 80 öre per deciton betor med en sockerhalt av 16 procent från den senare hälften av kontraktsarealen (d. v. s. från den del av arealen, varå de hade rätt inställa odlingen). På angivna skäl hade utredningsmännen ansett detta pris vara beträffande betor från den andra arealdelen för 1930 års odling fullt försvarligt. Därest odlarna — såsom fallet bleve vid tullhöjning — på grund av kontraktets prisregler erhöle en automatisk höjning i priset å betor från den första halvdelen av arealen, finge ett belopp motsvarande denna höjning gå i avdrag från nyss nämnda pris av 2 kronor 80 öre vid bestämmande av tilläggspriset för betor från den återstående delen av arealen.

1930 års
riksdag.

1929 års
socker-
sakkunniga.

Vidare skulle från sagda pris få avdragas ett belopp motsvarande värdet av den utav sockerbolagen utlovade ökningen i fraktbidraget, varigenom nämnda betpris av 2 kronor 80 öre för den senare arealdelen nedginge till 2 kronor 70 öre per deciton sextonprocentiga betor. Härefter hava utredningsmännen utformat tre olika linjer för ett eventuellt statsingripande 1930, nämligen subvention genom direkt anslag, subvention genom lindring i tullbeskattningen å råsocker samt stöd åt betodlingen genom höjning av raffinadtullen.

**Propositionen
nr 82/1930.**

Efter det över utredningsmännens förenämnda skrivelse med bilagor infordrade yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen, kommerskollegium och generaltullstyrelsen, anmäldes ärendet den 7 februari 1930 för Kungl. Maj:t, som därvid beslöt avlåtande till riksdagen av *proposition* (nr 82) angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande. Kungl. Maj:t föreslog därvid riksdagen besluta, att för socker, hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 11 mars 1930 till och med den 28 februari 1931 eller den tidigare dag i februari 1931, Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med 13 kronor för 100 kilogram samt att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan.

I propositionen anförde dåvarande departementschefen för egen del, bland annat, följande beträffande frågan om behovet av en statlig stödaktion å 1930 års sockerbetsodling.

Förhållandena å den internationella sockermarknaden hade medfört, att den svenska sockerbetsodlingen befunne sig i ett svårt läge. Priset å socker hade så nedgått, att man finge gå årtionden tillbaka i tiden för att finna ett motstycke härtill. I rådande situation och med det gångna årets erfarenheter för ögonen vore det förklarligt, att de svenska betodlarna med stort bekymmer motsåge odlingsåret 1930. Svårigheterna skärptes genom den allmänna jordbrukskris, som överginge vårt jordbruk. Den uppmärksamhet, som nu ägnades frågan att i denna situation i görligaste mån stödja landets jordbruk, borde avse även sockerbetsodlingen.

Såsom påvisats av 1929 års utredningsmän i sockerfrågan vore betodlingens uppehållande av mycket stor betydelse icke blott för jordbruket utan även för den talrika arbetarbefolkning, som av denna odling och den härpå grundade råsockerfabrikationen erhöle ett välbehövligt tillskott till en oftast knapp försörjning. Erfarenheten från 1929 års delvis nedsatta betodling och råsockerfabrikation ådagalade, icke endast att ett stort antal av hithörande arbetare det året gått miste om arbetstillfällen å betfälten och i råsockerfabriker utan även att lönenivån för de med skötseln och upptagningen av betorna sysselsatta arbetarna sänkts. Även på andra områden, såsom exempelvis för de betfraktande järnvägarna, uppstode olägenheter vid nedsatt betodling. Det framstode därför såsom en angelägenhet av stor vikt, att sockerbetsodlingens uppehållande måtte kunna tryggas. Denna fråga måste i övrigt 1930 i än högre grad än 1929 ses ur synpunkten av de svårigheter, varmed jordbruket hade att kämpa, och att statens ingripande utgjorde ett led bland de övriga åtgärder, som vore påkallade för jordbruksnäringens stödjan-

de. De dåliga tiderna hade blivit särskilt kännbara bland annat i de sockerbetsodlande områdena i landet. Ett tryggande av sockerbetsodlingen syntes lämpligast kunna ske genom en förbättring av betpriset, vilket under dåvarande situation, enligt departementschefens uppfattning, icke kunde åstadkommas utan statens medverkan.

I anledning av propositionen väcktes 1930 inom riksdagen följande tio motioner, nämligen: de likalydande motionerna I:236 av herrar Elof Andersson och Leander och II:393 av herr Jeppsson m. fl., däri hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för sockerbetsodlingens säkerställande under år 1930 i huvudsaklig överensstämmelse med i sockersakkunnigas utredning angivna grunder; de likalydande, av nyss nämnda motionärer väckta motionerna I:237 och II:394, däri hemställdes om avslag å det i propositionen nr 82 framställda förslaget om höjning av tullen å socker; de likalydande motionerna I:238 av herr Löfvander m. fl. och II:396 av herr Heiding m. fl., däri hemställdes, att riksdagen måtte vidtaga den ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, att ett minimipris av 2 kronor 50 öre per 100 kilogram sextonprocentiga sockerbetor av staten garanterades odlarna för hela den kontraktsenligt odlade arealen, samt att riksdagen för detta ändamål måtte anvisa ett förslagsanslag å 4,100,000 kronor; motionen I:244 av herr Pålsson, däri hemställdes, att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att lämna sockerfabriksaktiebolagen tillstånd att tullfritt införa råsocker till sådan myckenhet, dock högst sammanlagt 60,000 ton, som erfordrades för att i enlighet med de i sockersakkunnigas betänkande härför angivna grunder åstadkomma där avsedd förbättring i sockerbetspriset för 1930 års odling; motionen I:247 av herr Björnsson, däri hemställdes, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheten för den svenska sockerindustrien att genom koncentration och omläggning av fabrikationsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader samt angående den jämkning beträffande nu gällande tullsatser, som härför kunde vara erforderlig; motionen II:395 av herr Sköld m. fl., däri hemställdes, att riksdagen ville anvisa till understödjande under år 1930 av viss sockerbetsodling i riket och att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motiveringen till motionen anförts ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor; samt motionen II:402 av herr Herou m. fl., däri hemställdes, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 82.

Propositionen nr 82 och nyssnämnda motioner behandlades av *sammanfatt bevillnings- och jordbruksutskottet*. I sitt utlåtande (nr 1) i ämnet anförde utskottet för egen del till en början följande.

»För egen del vill utskottet inledningsvis erinra, att sockerbetsodlingen och sockerindustrien här i landet uppkommit och utvecklats under hägnat av ett starkt stöd från det allmännas sida. Denna näring åtnjuter alltså ett efter svenska förhållanden högt tullskydd. Genom sockertul-

Motioner.

Sammanfatt
bevillnings-
och jordbruks-
utskottet.

len och melasstullen påläggas det svenska folkhushållet under nuvarande förhållanden en årlig kostnad av inemot 25 miljoner kronor. Härav tillgodokomma 7 å 8 miljoner kronor statskassan i form av tullinkomster samt återstoden sockerindustrien och betodlarna tillhopa. Det är emellertid klart, att betodlingen och sockerindustrien hava stor betydelse för jordbruket i vissa trakter av landet, för beredande av arbetstillfällen m. m.

Inför riksdagen föreligga nu förslag om ytterligare stöd åt sockerbetsodlingen. Såsom framgår av därvid förebragta utredningar råder nämligen för närvarande på grund av världsmarknadsläget ett synnerligen lågt sockerpris, vilket jämväl fått till följd, att det till de svenska odlarna utgående betpriset avsevärt nedgått. De i propositionen och flertalet motioner anförda motiven för ytterligare stöd åt betodlingen äro i det hänseendet samstämmiga, att särskilt avseende fästs vid frågans sociala sida, ehuru skiljaktiga uppfattningar kommit till uttryck rörande näringsens framtidsutsikter i Sverige. Dessa betingas huvudsakligen av världsmarknadens kommande utveckling ävensom av den svenska betodlingens och sockerindustriens möjligheter att anpassa sig efter läget.

Utskottet har för sin del icke funnit det vara möjligt att med säkerhet bedöma den kommande utvecklingen av världsmarknaden för socker och därmed ej heller vår sockerbetsodlings förutsättningar sedda på längre sikt. I betraktande av världsmarknadslägets ovisshet och svårbedömlighet torde ett avgörande i sockerfrågan därför nu böra ske med hänsyn främst till den närvarande tidens kända förhållanden samt inskränkas att avse det innevarande årets odling. För 1930 års betodling har man anledning räkna med ett fortsatt lågt betpris och i likhet med under 1929 en till följd härav reducerad odling. Nackdelarna härav äro för en stor grupp människor så kännbara och allvarliga, icke minst med hänsyn till de bortfallande arbetstillfällena, att det i avvaktan på händelsernas utveckling och till förebyggande av allt för svåra rubbningar av social och ekonomisk art synes utskottet vara ett allmänt intresse, att staten genom medverkan till uppehållande 1930 av viss betodling söker lindra åsyftade olägenheter. Utskottet har därför funnit sig böra förorda visst ytterligare statligt stöd åt 1930 års betodling samtidigt som utskottet förutsätter, att sockerfrågan underkastas fortsatt undersökning.

Vad beträffar *formen för det ytterligare stödet åt betodlingen* kan utskottet icke förorda Kungl. Maj:ts förslag om höjning av raffinadtullen. Att genom provisorisk tulländring ernå en viss reglering av betpriset är icke en praktisk åtgärd. Genom tulländringarna möjliggöras spekulationer för handeln. En tullhöjning i syfte att förbättra det rörliga betpriset till viss bestämd höjd medför också, att odlarna, såsom fallet bliver vid lågt sockerpris, icke kunna garanteras ett bestämt minimipris för betor samt att konsumenterna få vidkännas större uppoffringar än den åsyftade prisförbättringen erfordrar.

I anslutning till vad som föreslagits i vissa av motionerna vill utskottet i stället förorda, att de för betprisförbättringen erforderliga medlen utgå från ett för ändamålet i riksstaten uppfört särskilt anslag. Genom att utgifterna för det extra stödet sålunda icke påläggas varans konsumtionspris skapas möjlighet att fördela utgifterna efter medborgarnas skatteförmåga, varjämte anslagsformen bereder statsmakterna tillfälle att mera noggrant överväga såväl understödets behövlighet som dess storlek.

I jämförelse med den i herr Pålssons motion föreslagna linjen med lindring i tullbeskattningen å råsocker har subvention genom direkt anslag den fördelen, att man härigenom klart och tydligt ser, vad stödanordningen kostar staten.

Det må uttryckligen betonas, att anordningen med tullhöjning, sådan den föreslagits i propositionen, icke har större förmåga än subventionen att skydda mot dumping eller annan utländsk konkurrens. Därest den i propositionen ifrågasatta tullhöjningen bleve effektiv och alltså höjde inlandspriset å socker med 3 öre, får importören å ena sidan visserligen vidkännas 3 öre högre tullavgift men kan å andra sidan också uttaga 3 öre högre försäljningspris. Därest åter tullhöjningen icke bleve fullt effektiv, kommer tillverkaren av svenskt socker att lida avbräck i jämförelse med vad fallet bliver vid subventionsanordningen dels därigenom, att den i propositionen åsyftade automatiska prisförbättringen å betor från den första halvdelan icke till fullo inträder, och dels därigenom att sockerindustrien måste verkställa redovisning såsom om tullhöjningen varit fullt effektiv. Skulle någon skillnad förefinnas mellan tullhöjningens och subventionens förmåga att skänka den svenska sockerproduktionen skydd mot sockerimportens pristryckande inverkan, så vore skillnaden den, att subventionen giver ett säkrare stöd och tullhöjningen ett mera ovisst.»

Rörande de närmare *villkoren för understödets utgående och betprisets förbättring* anförde utskottet i huvudsak följande.

Enligt utskottets mening borde syftet med det tillfälliga stödet vara, att man icke minst av sociala skäl sökte förebygga en alltför stark begränsning av betodlingen. Såsom villkor för åtnjutande av tilläggspris borde därför uppställas, att odlare under 1930 odlade betor å minst 70 procent av den ursprungligen kontrakterade arealen. Stödaktionen borde emellertid, med hänsyn till de ovissa framtidsutsikterna och vikten av att odlingen i görligaste mån bedreves å de härför mest lämpliga jordarna, läggas så, att den icke för det dåvarande uppmuntrade till odlingens utbredning utöver den kontrakterade arealen. Tilläggspris borde icke få utgivas för överodling. Med hänsyn till ovan anförda synpunkter samt i anslutning till vad som föreslagits i motionerna av herr Löfvander m. fl. och herr Heiding m. fl. förordade utskottet, att betprisförbättringen utginge i form av ett lika stort pristilläggsbelopp för betor från hela arealen. Genom ett enhetligt betpris för hela arealen vunnas också den för framtida prisförhållanden betydelsefulla fördelen, att icke från det allmännas sida gäves något stadfästande av ett i förhållande till de antagliga produktionskostnaderna så högt betpris, som det i propositionen för betor från den senare arealdelen föreslagna.

Beträffande det betpris, som genom den av utskottet ifrågasatta stödaktionen borde garanteras odlarna, hade utskottet funnit sig böra föreslå, att detta sattes till 2 kronor 45 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt. Sagda betpris bleve för odlarna i flertalet antagliga sockerprislägen något gynnsammare än det genomsnittspris, odlarna skulle erhålla enligt Kungl. Maj:ts förslag.

På sätt framgår av omstående tabell gjorde utskottet härefter en jämförelse rörande betpris och kostnader enligt de olika förslagen.

Jämförelse mellan olika föreliggande förslag till sockerbetsodlingens stödjande 1930.

Anm. Odling antages ske å hela den kontrakterade arealen i samtliga fall med undantag beträffande herr Skölds m. fl. och utskottets förslag, därvid odlingen antages ske å 90 procent av den kontrakterade arealen.

K. 5. pris inkl. nuv. tull öre pr kg.	Areal	Kungl. Maj:ts förslag ¹	Herr Elof Anderssons m. fl. samt herr Pålssons förslag	Herr Skölds m. fl. förslag	Herr Löfvanders m. fl. förslag	Utskottets förslag
		Antagen total betskörd för båda bolagens odling				
		1,100,000 ton	1,100,000 ton	1,000,000 ton	1,100,000 ton	1,000,000 ton
		Pris (öre) för 100 kg. 16 % betor från första arealdelen (I), från andra arealdelen (II) samt i genomsnitt från hela arealen (I + II)				
31	I	209.8	193.4	193.4	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	232.4	231.7	227.4	250.0	245.0
32	I	216.1	199.7	199.7	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	235.5	234.8	230.9	250.0	245.0
33	I	222.3	205.9	205.9	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	238.6	238.0	234.4	250.0	245.0
34	I	228.6	212.2	212.2	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	241.8	241.1	237.9	250.0	245.0
35	I	234.8	218.4	218.4	250.0	245.0
	II	255.0	270.0	270.0	250.0	245.0
	I + II	244.9	244.2	241.3	250.0	245.0
Kostnad i milj. kr. för betprisförbättringen.						
31	I + II	5.9 ² (4.9)	4.2	3.4	6.2	5.2
32	I + II	5.9 (3.9)	3.9	3.1	5.5	4.5
33	I + II	5.9 (3.6)	3.5	2.8	4.9	3.9
34	I + II	5.9 (3.3)	3.2	2.6	4.2	3.3
35	I + II	5.9 (2.9)	2.8	2.3	3.5	2.7

¹ Tullhöjningen räknas gälla under 10 ¹/₂ månad av regleringsperioden för beräkningen av 1930 års betpris.

² Första siffran, 5.9 milj. kr., anger konsumenternas kostnad; siffran inom parentes anger utgifterna för betprisförbättringen; skillnaden representerar dels statens inkomst, dels handelns mervinst vid tulländringarna.

Utskottet förordade därefter följande bestämmelser rörande anslagets användning och *grunderna för tilläggsprisets utlämnande*.

1) För sockerbetor, som odlas under 1930 och levereras till sockerfabrik under kampanjen 1930/1931, betalas genom vederbörande sockerfabriks-aktiebolag enligt följande grunder ett tilläggspris i syfte att för nedan angivna odlare och odlingar säkerställa ett pris av 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt.

2) Tilläggspris tillgodokommer odlare, som före 1930 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta under 1930 odlar betor på en areal, ej understigande 70 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade arealen (den ursprungliga arealen) och ej överstigande den ursprungliga arealen. I nu åsyftat fall utgår tilläggspris för betor från hela den odlade arealen.

Odlare med flerårskontrakt, som 1930 odlar betor på mindre areal än 70 procent av den ursprungliga arealen, är ej berättigad erhålla tilläggspris.

Odlare med flerårskontrakt, som 1930 odlar betor på större areal än den ursprungliga arealen, erhåller här avsett av statsmedel utgående tilläggspris endast för betor från den ursprungliga arealen och alltså icke för betor från överskjutande areal. I sist åsyftade fall fördelas den levererade betkvantiteten å den ursprungliga arealen och den överskjutande arealen i förhållande till dessa arealers storlek.

3) För odlare, som 1927, 1928 eller 1929 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, skall i tillämpliga delar gälla vad ovan under moment 2 sägs, därvid såsom ursprunglig areal skall räknas den areal, nu avsedd odlare i medeltal odlat under 1927 och 1928, eller, om odling ägt rum endast under 1929, den under 1929 odlade arealen.

4) Därest odlare med kontraktssenlig rätt att obegränsat öka sin kontraktssenliga areal enligt särskild skriftlig överenskommelse med vederbörande sockerbolag under något av åren 1928 eller 1929 odlat betor å större areal än den, som enligt förestående regler skulle räknas såsom ursprunglig areal, må såsom ursprunglig areal anses den högsta areal, sådan odlare odlat under 1927, 1928 eller 1929.

5) Tilläggspris utgår endast, därest det kontraktssenliga grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt understiger 2 kronor 45 öre, därvid tilläggspriset för 100 kilogram sextonprocentiga betor utgör skillnaden mellan 2 kronor 45 öre och sagda grundpris.

6) Sockerfabriksaktiebolagen äga att under den tid, tilläggen av dem utbetalas, successivt och i avräkning utfå statsmedel för ändamålet mot redovisningsskyldighet. Senast den 15 mars 1931 avgiva bolagen slutredovisning. Bolagen äro pliktiga tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för statens kontroll av slutredovisningens riktighet.

7) I enlighet med utfästelser från sockerbolagen till 1929 års sockersak-

kunniga lämna bolagen av egna medel visst ytterligare fraktbidrag till betodlarna.

Rörande *kostnaderna för betprisförbättringen* enligt förenämnda regler anförde utskottet i huvudsak följande.

Enligt utskottets förslag torde betodlingen 1930 antagligen komma att omfatta en tillhopatagen areal av cirka 90 procent av den på kontrakten ursprungligen tecknade sammantagna arealen. Betskörden härå torde kunna uppskattas till i runt tal 1,000,000 ton. Vid ett antaget sockerpris, utgörande medeltalet mellan det sockerpris, som i genomsnitt gällt för betprisregleringsperioden 1 februari 1929—31 januari 1930 (cirka 34.4 öre), och det sockerpris, som gällde kring årsskiftet 1929/1930 (32 öre), vilket medelpris utgjorde 33.2 öre, bleve betpriset enligt kontraktet cirka 2 kronor 7 öre. Tilläggspriset bleve då (2 kronor 45 öre — 2 kronor 7 öre =) 38 öre per deciton betor, vilket vid en betskörd av 1,000,000 ton representerade en totalkostnad av 3,800,000 kronor. Utskottet förordade därför, att statsanslaget för ändamålet måtte för budgetåret 1930/1931 upptagas till 3,800,000 kronor. Anslaget borde hava förslagsanslags natur.

Vidkommande det i motionen II:395 framförda förslaget om visst *uttalande från riksdagens sida angående ackordslönen vid betskötsel och betupptagning* framhöll utskottet följande.

Beredande vid sockerbetsodlingen av förbättrade arbetstillfällen i jämförelse med vad under 1929 gällde vore ett av de starkaste motiven för ett ingripande under 1930 till sockerbetsodlingens stödjande. Såsom framginge av den av sockersakkunniga förebragta utredningen, sänktes under 1929 ackordslönen för betskötsel och betupptagning med mellan 10 och 20 procent. Denna sänkning av arbetslönen berodde sannolikt i väsentlig grad på den minskade tillgången på arbetstillfällen. Genom den utsträckta betodling, som borde bli resultatet av ett bifall till utskottets förevarande förslag, komme efterfrågan på arbetskraft för betskötsel och betupptagning att ånyo ökas. Om såsom utskottet beräknat sockerbetsodlingen under 1930 komme att uppgå till omkring 90 procent av 1927 års odling och samtidigt förutsattes, att en del av den vid betodlingen förut sysselsatta arbetskraften under 1929 övergått till annan sysselsättning, torde förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft för betskötsel och betupptagning komma att bli något så när detsamma som före 1929, varför ackordslönerna för detta arbete torde komma att undergå en motsvarande höjning. På grund härutav fann utskottet sig kunna förutsätta, att de betodlare, som använda lejd arbetskraft för betskötsel och betupptagning, under 1930 icke erbjöde sämre villkor för detta arbete, än vad som i detta avseende i allmänhet gällde i orten åren närmast före 1929.

Vad slutligen angår det i motionen I:247 framställda förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om *utredning angående möjligheterna för den svenska sockerindustrin att genom koncentration och omläggning av fabrikationsmetod nedbringa sina tillverkningskostnader samt angående den jämkning beträffande nu gällande tullsatser, som härför kunde vara erforderlig*, framhöll utskottet följande.

Såsom framginge av propositionen och även omnämndes i motionen påginge utredningar i sockerfrågan genom särskilda sakkunniga. Enligt

för deras arbete meddelade direktiv skulle utredningen även avse undersökning om »betingelserna över huvud för den svenska betodlingens och en på denna grundad sockerfabrikations fortbestånd och dessa näringars möjligheter att härutinnan genom ytterligare rationaliseringsåtgärder eller eljest bestå gentemot den utländska konkurrensen». Av de sakkunnigas till propositionen fogade skrivelse med bilagor framginge, att de ännu ej slutfört sitt uppdrag i nämnda avseende. Utskottet ansåge det vara ett viktigt önskemål, att nyss berörda frågor ägnades särskild uppmärksamhet samt att till förutsättningslös undersökning även upptoges de spörsmål, som berördes i motionen. Då utskottet förutsatte, att vad nu sagts komme att vinna beaktande, fann utskottet särskild hemställan härom hos Kungl. Maj:t ej erforderlig.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört hemställde utskottet i huvudsak, att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 82 och med anledning av motionerna I:236, I:238, II:393, II:395 och II:396 — för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet föreslagna grunder, av visst tillägg till priset för 1930 års sockerbetsodling.

Vid utskottets utlåtande voro fogade *reservationer dels* av sex ledamöter, vilka hemställde, att riksdagen ville, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 82 med den ändring dock, att den däri föreslagna höjningen av sockertullen skulle träda i kraft från och med dag i mars 1930, som Kungl. Maj:t bestämde, *dels* av tre ledamöter, vilka hemställde i huvudsak, att riksdagen ville avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition nr 82 som även de i motionerna I:236, I:238, II:393, II:395 och II:396 väckta förslagen om uppförande av anslag å rikstaten för sockerbetsodlingens uppehållande, *dels ock* av två ledamöter, vilka reserverade sig mot den del av utskottets motivering, som avsåg motionen I:247.

Den 8 mars 1930 avgjordes ärendet av riksdagen. I båda kamrarna förekommo dubbla omröstningar. I första kammaren utslogs vid den första voteringen reservationen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, varför avgåvos 63 röster, av avslagsreservationen, för vilken avgåvos 74 röster. I huvudvoteringen i första kammaren bifölls härefter utskottets hemställan med 87 röster mot 44. I andra kammaren utslogs likaledes vid den första voteringen reservationen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilken erhöll 93 röster, av avslagsreservationen, som samlade 120 röster. I huvudvoteringen i andra kammaren bifölls därefter utskottets hemställan med 146 röster mot 53 för avslagsyrkandet.

Riksdagen tillkännagav i skrivelse nr 65 av den 11 mars 1930, att riksdagen för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisat ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor, att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av sammansatta bevillnings- och jordbruks-

Riksdagen.

utskottets i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 1 föreslagna grunder, av visst tillägg till priset för 1930 års sockerbetsodling.

Kungl. Maj:ts
beslut den 14
mars och den
20 september
1930 angående
användningen
av anslaget
till sockerbets-
odlingens
upphållande
m. m.

Den 14 mars 1930 anmäldes riksdagens nyssnämnda skrivelse för Kungl. Maj:t.

Samtidigt anmäldes, att Svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, enligt särskilda förbindelser av sagda den 14 mars, åtagit sig att i överensstämmelse med de av riksdagen antagna grunder för utlämnande av tilläggspris för 1930 års sockerbetsodling utbetala sagda tilläggspris emot utbekommande i föreskriven ordning av för ändamålet av riksdagen anvisade medel samt förbundit sig att i övrigt ställa sig till efterrättelse av Kungl. Maj:t och riksdagen i ämnet meddelade bestämmelser, vilka jämväl innebure åtagande från bolagen att enligt till 1929 års sockersakkunniga ingiven skrivelse av egna medel lämna betodlarna visst fraktbidrag på sätt framgår av följande uppställning:

Fraktkostnad per 100 kg betor	Betodlarnas andel
intill 8 öre	hälften
8 intill 12 öre	4 öre
12 » 16 »	5 »
16 » 20 »	6 »
20 » 24 »	7 »
24 öre och däröver	8 » .

Kungl. Maj:t fann den 14 mars 1930 gott att *dels*, med godkännande av de i sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet utlåtande nr 1 intagna bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande av riksdagen beviljade anslag samt grunder för utlämnande av omförmälda tilläggspris, förordna, att vad sålunda beslutats och i övrigt i ärendet förekommit skulle genom länsstyrelsens försorg meddelas vederbörande genom införande skyndsamt i en eller flera tidningar samt i länskungörelserna i de län, där sockerbetsodling bedreves, samt genom länsstyrelsen i Malmöhus län delgivas Svenska sockerfabriksaktiebolaget och genom länsstyrelsen i Skaraborgs län mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, *dels ock* ställa ifrågavarande av riksdagen beviljade anslag till statskontorets förfogande att användas för därmed avsett ändamål, varjämte Kungl. Maj:t anbefallde statskontoret och riksräkenskapsverket gemensamt att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till anordnande av kontroll rörande av sockerbolagen lyftade medels användning och slutredovisningens riktighet. Vidare uppdrog Kungl. Maj:t genom särskilt beslut sagda den 14 mars åt tre personer, av vilka en skulle utses av en var statskontoret, riksräkenskapsverket och länsstyrelsen i Malmöhus län, att utreda uppkommande frågor rörande det tillägg av statsmedel, som med tillämpning av de utav riksdagen i nyss nämnda skrivelse den 11 mars 1930, nr 65, angivna grunder må tillkomma vederbörande betodlare i avslutning till för honom gällande betodlingskontrakt.

Den 20 september 1930 meddelade Kungl. Maj:t beslut angående anordnande av kontroll rörande användningen av från anslaget till åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande till sockerfabriksaktiebolagen utanordnade belopp.

Därvid föreskrev Kungl. Maj:t, att förevarande kontroll skulle avse a) fortlöpande granskning av de rekvisitioner, som vartdera av de båda sockerfabriksaktiebolagen ingåve för att successivt och i avräkning mot redovisningsskyldighet hos statskontoret utfå medel, som erfordrades för att bolaget skulle kunna till sockerbetsodlare, som vore berättigad erhålla av statsmedel utgående tillägg till betpriset, i samband med bolagets a-contobetalning enligt betodlingskontraktens § 8 femte stycket — vilken a-contobetalning för 1930 förutsattes motsvara 1 krona 70 öre per deciton betor — jämväl utgiva så stor del av tillägget, som svarade mot 50 öre per deciton betor; b) fullständig granskning av den slutredovisning, som vartdera bolaget hade att avgiva jämlikt mom. 6 i de av riksdagen fastställda grunderna för utgivande av tilläggspris för 1930 års sockerbetsodling, ävensom av de slutrekvisitioner, som bolagen i samband härmed torde ingiva.

För kontrollens handhavande förordnade Kungl. Maj:t tre granskningsmän. Därjämte förklarade Kungl. Maj:t, bland annat, att ersättning till granskningsmännen skulle gäldas från förenämnda extra förslagsanslag till den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande.

Efter framställning av 1929 års sockersakkunniga och vederbörandes hörande uppdrog Kungl. Maj:t den 22 augusti 1930 åt nämnda sockersaksakkunniga att i egenskap av undersökningsmyndighet enligt lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och samman slutningar verkställa undersökning rörande de svenska sockerfabriksaktiebolagens inverkan på prisförhållandena å sockerbetor och socker inom landet samt att så snart lämpligen kunde ske till Kungl. Maj:t inkomma med särskild redogörelse för undersökningens resultat jämte förslag till densammas offentliggörande.

*Undersökning
angående
sockerindust-
rien jämlikt
monopolagen.*

Med skrivelse den 15 december 1930 hava 1929 års sockersakkunniga överlämnat en av dem verkställd *utredning i sockerfrågan* (statens offentliga utredningar 1930:35). I skrivelsen hava sagda sakkunniga, i det följande benämnda utredningsmännen — efter erinran om sockerfrågans behandling vid 1930 års riksdag, i vad anginge spørsmålet om fortsatt utredning, samt om Kungl. Maj:t nyss nämnda beslut den 22 augusti 1930 — meddelat, att utredningsmännen till åtlydnad av sist nämnda beslut dels vid sammanträde den 5 september 1930 med representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget, dels i skrivelse den 9 september 1930 till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag infordrat ingående uppgifter rörande de båda bolagens produktions- och övriga ekonomiska förhållanden. Från bolagen hade åtskilligt material kommit utredningsmännen tillhanda, men på grund av arbetets enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets uppgift mycket tidsödande beskaffenhet hade sistnämnda bolag ännu icke ställt

*1929 års
socker-
sakkunnigas
utredning den
15 december
1930.*

hela det behövliga materialet till förfogande. Då det på grund därav ansåges uteslutet att under de närmaste månaderna kunna avlämna den anbefallda särskilda redogörelsen för bolagens verksamhet, hava utredningsmännen i form av en särskild utredning överlämnat det material rörande de med sockerfrågan sammanhängande spørsmål, vilka ej vore avsedda att behandlas i samband med ovan åsyftade särskilda undersökning av sockerfabriksbolagen. I anslutning därtill hava utredningsmännen i enlighet med av mig därom uttalad önskan undersökt de förutsättningar, som i betraktande av sockerfrågans läge vore för handen beträffande 1931 års sockerbetsodling, ävensom angivit olika utvägar till eventuell statlig stödaktion för samma års betodling.

I utredningen avhandlas i olika kapitel följande spørsmål, nämligen: sockerbetsodlingens och sockerindustriens utveckling i Sverige, särskilt med avseende å förhållandet till staten (sid. 9—65 i det tryckta betänkande); sockerbetsodlingen i Sverige (sid. 66—85); den svenska sockerindustrien (sid. 86—103); sockerkonsumtionens utveckling och nuvarande omfattning i Sverige (sid. 104—110); den svenska sockermarknaden (sid. 111—125); den internationella sockermarknadens utveckling och nuvarande läge (sid. 126—161); förslag till åtgärder från statens sida för stödjande av sockerbetsodlingen under år 1931 (sid. 162—170). Till utredningen hava fogats sex skilda bilagor, avseende: A) verkställda undersökningar angående sockerbetsodlingens och sockerindustriens betydelse för beredande av arbetstillfällen m. m.; B) den internationella sockermarknaden 1929/1930; C) yttrande rörande den svenska sockerbetsodlingens tekniska betingelser; D) yttrande angående åtgärder för sockerbetans förädling; E) yttrande om möjligheterna för arbetets mekanisering vid sockerbetsodlingen; F) beräknade produktionskostnader vid sockerbetsodling år 1931.

Den internationella sockermarknaden.

Den del av utredningen, som berör *frågan om förutsättningarna för sockerbetsodlingen i Sverige under 1931*, inledes med i huvudsak följande redogörelse för den internationella sockermarknaden.

Utredningsmännen erinra först om den försämring i läget å den internationella sockermarknaden, som ägt rum sedan de i skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet den 28 januari 1930 hade anledning yttra sig i frågan. De skäl, som då föranledde dem att ej se alltför mörkt på situationen, föreläge i stort sett ej längre. I stället för att, som man väntat, de synliga lagren under det senaste konsumtionsåret skulle minskas eller i varje fall ej ökas något nämnvärt, hade dessa närmast som följd av den stagnerande konsumtionen tilltagit med cirka 1.2 miljoner ton. De ytterligt försvarade avsättningsmöjligheterna hade även tagit sig uttryck i ett katastrofalt prisfall under året. Noteringen å cubasocker i New York sjönk sålunda efter att vid årsskiftet 1929/1930 hava legat vid omkring 2 cent per skålpund, motsvarande 16.5 öre per kilogram, till under 1 cent per skålpund eller 8.2 öre per kilogram i slutet av september 1930. Därefter inträdde visserligen under oktober månad en märkbar förbättring, och noteringen hade en tid varit uppe i över 1.5 cent, men därefter hade åter en nedgång ägt rum. För dagen (den 15 december 1930) uppginge note-

ringen till 1.18 cent, motsvarande cirka 10 öre per kilogram. Givetvis borde denna utveckling även ses mot bakgrunden av den allmänna depression inom näringslivet, som gjorde sig gällande i olika delar av världen. Ett mycket kraftigt prisfall hade sålunda ägt rum för de flesta råvaror, och även om en återhämtning för vissa artiklar inträtt under november 1930, föreläge likväl ingen garanti, att en omsvängning i konjunkturerna vore att förvänta inom den närmaste framtiden. Vad särskilt sockermarknaden anginge, ökades osäkerheten till följd av den avspärrningspolitik, som flertalet stater under senare år tillämpat till den inhemska socker-näringsens skydd och som under det gångna året ytterligare skärpts. Utredningsmännen omnämnde i detta sammanhang endast, att Amerikas förenta stater höjt sina sockertullar samt att Nederländerna infört en tull å raffinerat socker, vilken visserligen motiverats såsom en utbyggnad av det i landet rådande skattesystemet men som likvisst till sina verkningar hade en skyddstulls karaktär. Kampen mellan de mäktiga finansintressen, som för närvarande behärskade den internationella sockermarknaden, syntes hava blivit mer förbittrad, och även om detta, som man förmodade, skulle leda till sammanbrott av ett antal mindre motståndskraftiga företag inom de därav närmast berörda ländernas sockerindustrier, torde detta dock näppeligen inverka höjande på sockerpriset. Tilltron till möjligheterna av att sockerindustrierna själva skulle kunna genom en överens-kommelse om begränsning av produktionen åstadkomma en förbättring i läget av ej blott tillfällig karaktär, syntes på grund av de många tidigare misslyckandena även hava avtagit. Huruvida de senaste dagarnas underhandlingar kunde leda till något resultat vore ännu för tidigt att döma om.

Utredningsmännen framhålla härefter, att den ogynnsamma utvecklingen å den internationella sockermarknaden givetvis haft till följd ett starkt prisfall å socker även i Sverige. På i huvudsak följande sätt skildras det nuvarande läget å den svenska sockermarknaden.

Läget å den svenska sockermarknaden.

Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurantpris å krossmelis (K. 5), vilket vid årsskiftet 1929/1930 uppgick till 32 öre per kilogram, hade oavbrutet fallit till början av oktober 1930, då det var nere i 26 öre per kilogram. En tillfällig uppgång däri ägde visserligen rum under nämnda månad som en följd av ovanberörda förbättring i råsockernoteringen å New York-börsen, men under trycket av de stora utbuden å den europeiska marknaden, särskilt av tyskt socker, hade priset i Sverige ånyo sjunkit till 26 öre per kilogram. Därmed hade det svenska sockerpriset bragts ned till en nivå, som med 12.4 öre, eller drygt 30 procent, understeg dess höjd — skatten frändragen — i genomsnitt året närmast före kriget.

Då grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt enligt gällande odlingskontrakt mellan sockerbolagen och betodlarna utginge med 6.5 gånger priskurantpriset å krossad melis efter avdrag av grossistrabatten 4 procent, komme utsikterna för 1931 års betodling att te sig mycket mörka. Utginge man nämligen från att dagens sockerpris, 26 öre, skulle bli normerande för betpriset vid 1931 års odling, komme detta att uppgå till endast 1 krona 62 öre per deciton betor med 16 procent sockerhalt. Detta pris måste otvivelaktigt anses som synnerligen ogynnsamt, särskilt om hänsyn toges till att enligt den av direktören Nannesson verkställda omräkningen av hans tidigare kalkyl över produktionskostnaderna vid sockerbetsodling dessa ej nedgått under 1930. Ifrågavarande kostnader skulle

salunda för närvarande utgöra 2 kronor 78 öre per deciton betor av normal sockerhalt (17.2 procent) mot 2 kronor 77 öre förra året. Å andra sidan vore det även uppenbart, att i en tid som den nuvarande, då allmän depression rådde inom näringslivet samt priserna å flertalet varor starkt fallit, man näppeligen med fog kunde vänta, att betpriset skulle förbli oförändrat. Det borde även i detta sammanhang erinras om att av direktören Nannesson verkställda beräkningar angående det betpris, vid vilket jämbördighet mellan betodling samt därmed konkurrerande odlingar uppnåddes, utvisade, att detta pris sedan förra året sjunkit från 2 kronor 62 öre till 2 kronor 46 öre eller med 16 öre per deciton betor av normal sockerhalt.

Förhandlingar
med represen-
tanter för
sockerbets-
odlarna och
sockerbolagen.

Då utredningsmännen ansett det vara ej endast för det allmänna utan även för den inhemska sockernäringen mest önskvärt, därest sådan anordning kunde åstadkommas, att sockerbetsodling i erforderlig utsträckning erhöles under år 1931 utan statligt ingripande, hava de i sådant syfte bedrivit förhandlingar med representanter för sockerbolagen och sockerbetsodlarna. Förhandlingarna hava förts med de på området ledande organisationerna, nämligen å ena sidan styrelsen för Skånes betodlares centralförening och å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Rörande dessa förhandlingar hava utredningsmännen meddelat följande.

»Därvid har från betodlarnas sida gjorts gällande, att i betraktande av det synnerligen låga sockerpriset förutsättningen för att betodlingen under år 1931 skulle komma att omfatta mer än 50 procent av den kontrakterade betarealen med nödvändighet vore, att statsmakterna lämnade ekonomiskt stöd åt odlingen. En betodling av samma omfattning som under innevarande år kunde icke ställas i utsikt för nästa år, därest ett lägre pris än det nuvarande då skulle tillämpas. Betodlarna hava nämligen ansett sig böra fasthålla vid ett betpris å den senare halvdelen av betarealen, som täckte produktionskostnaderna, vilka ej undergått någon sänkning sedan föregående år. Vad beträffar odlingen å den förra halvdelen, vilken betodlarna hade att kontraktusenligt fullgöra, vore det önskvärt, att statsmakterna beredde odlingen å denna areal det understöd, som förhållandena tilläte. Man ansåg även, att det föreläge moralisk skyldighet från statsmakternas sida att icke undandraga sig ett understödjande av betodlingen, i betraktande av att nu gällande femåriga kontrakt antagits av betodlarna efter medverkan från statens sida. Därjämte förklarades av betodlarnas representanter, att därest en minskning av kostnaderna för ifrågavarande stödaktion befunes av förhållandena påkallad, denna borde åstadkommas icke genom sänkning av betpriset utan i stället genom en begränsning av den betareal, för vilken understöd skulle utgå.

Även representanterna för Svenska sockerfabriksaktiebolaget hava förklarat sig anse troligt, att sockerbetor under nästkommande år ej komme att odlas å större areal än 50 procent av den tecknade arealen, därest intet åtgjordes från statsmakternas sida till odlingens stöd. Om emellertid sådan åtgärd vidtoges från statens sida till stödjande av 1931 års betodling, att densamma kunde förutses medföra odling av betor å areal, väsentligt överstigande 50 procent av den i femårskontraktet med bolaget tecknade betarealen, vartill odlingen kunde inskränkas, vore bolaget vil-

ligt, att för betor, som kontraktsevenligt levererades å järnväg under 1931 års kampanj, lämna samma fraktbidrag som under år 1930. Något bidrag därutöver vore bolaget ej heller i år villigt att lämna av skäl, som bolaget härför anförde i fjol och vilka återgivas i utredningsmännens skrivelse den 28 januari 1930, ävensom med hänsyn till de ekonomiskt ogynnsamma förhållanden, varunder bolaget för närvarande bedreve sin verksamhet, vilket åter tydligt framginge av bolagets senaste bokslut.»

I anslutning härtill hava utredningsmännen uttalat, att enligt den samstämmiga uppfattning, varåt representanterna för såväl Svenska sockerfabriksaktiebolaget som styrelsen för Skånes betodlares centralförening givit uttryck, skulle sålunda, därest statsmakterna ej lämnade särskild hjälp åt betodlingen under år 1931, denna komma att inskränkas till att omfatta endast de 50 procent av den i gällande kontrakt tecknade arealen, vilka betodlarna under alla förhållanden vore skyldiga att odla. Utredningsmännen hava tillagt, att de skäl, som framlagts till stöd för denna uppfattning, hade även synts utredningsmännen övertygande.

Utredningsmännen framhålla vidare den mening, att olägenheter na av en väsentlig begränsning av sockerbetsodlingens omfattning äro synnerligen allvarliga. Enär utredningsmännen i sin skrivelse den 28 januari 1930 lämnat en redogörelse härför liksom för de fördelar i allmänhet, som vore förenade med betodlingens bibehållande, hava de ansett sig ej nu behöva närmare ingå därpå utan allenast framhållit följande.

Olägenheterna
av en inskränkt
betodling.

Av vikt i detta sammanhang syntes vara att erinra om den ökade betydelse för beredande av arbetstillfällen, som betodlingen och råsockerindustrin måste anses äga i nuvarande tider, då arbetslösheten i övrigt på grund av den alltmer märkbara depressionen inom näringslivet hotade att stiga. Allmänt omvittnades, att redan under 1930 tillgången på arbetskraft å betfälten varit synnerligen riklig. Tillgången uppgåves hava varit så stor, att en sänkning av ackordspriset för arbetet å betfälten med lätthet hade kunnat genomföras, vilket dock icke nu skett på grund av den av riksdagen uttalade förväntan, att vid beviljande av statssubventionen ackordspriserna icke skulle sänkas under 1928 års nivå. I den mån som 1930 års statssubvention till betodlingen hade karaktär av stöd åt jordbruksnäringen, vore att bemärka, att konjunkturerna för denna näring ytterligare försämrats, varför ur denna synpunkt sett än starkare skäl föreläge för stöd åt 1931 års betodling. Ett ytterligare skäl för statsmakterna att stödja 1931 års betodling syntes ligga i den omständigheten, att gällande femåriga odlingskontrakt upphörde med utgången av år 1931. Detta innebure dock ej, att utredningsmännen skulle godkänna den från betodlarehåll uttalade uppfattningen, att staten genom sitt medlingsarbete vid kontraktets ingående ådragit sig en skyldighet att ifall av behov stödja betodlingen under kontraktets giltighetstid.

Utredningsmännen framhålla härefter, att ett beslut om stöd åt betodlingen borde framgå ej allenast som resultat av ett övervägande av de fördelar, som äro därmed förenade, utan jämväl under hänsynstagande till

Kostnaderna
för stöd åt
betodlingen.

de med stödet förbundna kostnaderna. Rörande frågan om kostnaderna hava utredningsmännen anfört i huvudsak följande.

Enligt vad från betodlarehåll framhållits, skulle för ernående av en betodling under år 1931 i ungefär samma omfattning som under 1930 erfordras, att odlarna erhöles samma betpris som genom innevarande års stödaktion tillförsäkrats dem eller 2 kronor 45 öre per deciton betor av 16 procent sockerhalt. Kostnaden för denna garanti beräknades av samman-satta bevillnings- och jordbruksutskottet vid 1930 års riksdag till 3.8 miljoner kronor, varvid utskottet utgick ifrån att ett sockerpris av 33.2 öre per kilogram skulle bli normerande för betpriset, som i så fall skulle uppgå till 2 kronor 7 öre. Vidare förutsatte utskottet en skörd av cirka 1 miljon ton betor. På grund av sockerprisets starka och oväntade fall torde emellertid krossmelispriset i genomsnitt för löpande avräknings-år (1 februari 1930—31 januari 1931) sannolikt komma att understiga 29 öre per kilogram, vilket innebure, att betpriset enligt kontraktet skulle uppgå till cirka 1 krona 80 öre. Den av staten åtagna garantien innebure alltså ett statsbidrag till 1930 års betodling av cirka 65 öre per deciton betor. Som även skörden blivit osedvanligt riklig — man torde, trots att den odlade arealen under året stannat vid 36,700 hektar eller cirka 90 procent av den tecknade arealen, kunna räkna med en betskörd av omkring 1.2 miljoner ton — komme, så vitt nu kunde bedömas, kostnaderna för stödaktionen i fråga att uppgå till omkring 7.8 miljoner kronor.

En stödaktion år 1931 av samma omfattning och med samma garanterade betpris som år 1930 kunde även förutses taga i anspråk mycket betydande belopp. Under antagande av dels att lika stor areal komme att odlas som 1930 — cirka 90 procent av den kontrakterade — dels att betskörden bleve i genomsnitt 270 deciton per hektar, dels ock att sockerpriset komme att under hela året stå kvar vid sitt nuvarande bottenrekord, skulle kostnaden belöpa sig till omkring 8.2 miljoner kronor. Med visshet kunde ej sägas, att ens detta vore ett maximum. Alla de gjorda antagandena kunde förskjutas i sådan riktning, att kostnaden för stödaktionen ökades.

Även om man hade svårt att tänka sig ett ytterligare fall i sockerpriset, vore situationen på sockermarknaden för det dåvarande så oberäknelig, att man ej kunde såsom obefintlig betrakta varje risk för ytterligare prisfall. Den antagna skördesiffran per hektar kunde också överskridas. Så hade skett 1930, och om det än vore sällsynt med höga skördar två år i följd, föreläge givetvis ingen omöjlighet härför. Vad till sist omfattningen av odlingen beträffade, vore icke heller uteslutet, att med bibehållet betpris den kunde komma att något ökas. Den beräknade absoluta produktionskostnaden för betor 1931 hade icke sjunkit i förhållande till 1930. Detta vore beroende på, att de produktionskostnader, som sjunkit, mer än kompensats av det lägre värde, som biprodukterna nu lämnade odlaren till följd av priset på jordbrukets animala produkter. Samma företeelse gäve emellertid anledning till att det pris, vartill betor beräknades år 1931 kunna odlas, i förhållande till andra kulturer, vore lägre än 1930. Och det vore dessa relativa produktionskostnader, som dock till sist måste bliva avgörande för den förnuftige odlarens val av odling. Man måste därför anse, att ett år 1931 vid 2 kronor 45 öre bibehållet betpris verkade mera lockande till odling än under 1930 och kunde giva anledning till ökad odling.

Beaktade man därför den sänkning av de relativa produktionskostnader-

na, som av direktören Nanneson beräknats till 16 öre, och sänkte man minimipriset till i runt tal 2 kronor 30 öre, så skulle under ovan gjorda antaganden beträffande 1931 års odling en besparing av närmare 1.5 miljoner kronor vinnas. Huruvida detta pris åter skulle, på sätt betodlarna befarade, verka starkt återhållande på odlingen, vore för närvarande svårt att bedöma. En sänkning i nämnd omfattning av 1930 års pris vore emellertid enligt utredningsmännens mening befogad med hänsyn till såväl de relativa produktionskostnadsberäkningarna som prisnivåns allmänna sänkning.

Emellertid kvarstode även efter vidtagen skälig sänkning av det garanterade minimipriset vid ett subventionsförslag, uppbyggt efter samma principer, som det 1930 av riksdagen utarbetade och antagna, så många osäkra faktorer, vilka kunde föranleda en kostnad för stödaktionen av den omfattning, att tvivel om dess möjlighet och berättigande väl kunde uppstå. I varje fall föreställde utredningsmännen sig, att det kunde väcka betänkligheter hos såväl Kungl. Maj:t att framlägga som hos riksdagen att antaga — ej minst med hänsyn till det förändrade ekonomiska läget — ett förslag, vilket kunde leda till samma utgift som 1930 års stödaktion och som i viss mån vore behäftat med samma ovisshetsmoment som detta. Utredningsmännen hade därför ansett sig böra till departementschefens övervägande framlägga beräkningar över eventuella stödaktioner, vilkas kostnad säkrare hölle sig inom ramen av det belopp, som statsmakterna kunde vara villiga att för ändamålet anvisa.

Efter att hava erinrat, att utredningsmännen i sin skrivelse den 28 januari 1930 alternativt föreslogo, att nödiga medel för betprisets höjande skulle anskaffas genom tillfällig ökning av raffinadtullen, hava utredningsmännen nu uttalat, att den hållning, som 1929 och 1930 års riksdagar intagit till föreslagna höjningar av denna tull, syntes dem göra utarbetandet av ett på tullhöjning baserat förslag överflödigt. Det återstode då, enligt utredningsmännen, ett subventionsförslag med nödiga garantier mot oproportionerligt överskridande av för ändamålet lämnat förslagsanslag. Den säkraste utvägen vore givetvis att anslå ett visst belopp, som efter angivna grunder fördelades å levererade betor, varvid ett visst maximipris per deciton finge bestämmas. Vid ett sådant förslag komme emellertid ovisshet att råda om det för varje deciton betor utgående bidraget, vilket icke torde undgå att verka avkylande på odlarnas intressen för saken. En lämpligare utväg syntes utredningsmännen vara att fastställa ett visst bidrag per deciton betor att utgå såsom tillägg till det kontraktsevenliga, på basis av sockerpriset rörliga betpriset. Härigenom undveke man i varje fall beroende av den oberäkneliga faktor, som 1930 främst varit anledning till förslagsanslagets anmärkningsvärda överskridande. Utredningsmännen anföra härefter följande.

Vid bestämmandet av tilläggets storlek vore man beroende dels av hur mycket statsmakterna ville för ändamålet anslå, dels av omfattningen av den odling, som man ville tillgodose med tilläggspris. Tidigare hade strängt fasthållits vid att tilläggspris endast borde tillkomma den odling, som odlaren ej kontraktsevenligt vore bunden vid att under alla förhållanden utföra, d. v. s. odling å över 50 procent av den kontrakterade arealen.

Olika former
för ett even-
tuellt stats-
ingripande.

1930 års riksdag frångick emellertid denna princip och tillerkände bidrag efter vissa grunder till all odling. Förutsättning för bidrag vore odling till minst 70 procent av den tecknade arealen. Bidrag skulle vidare ej lämnas till den kontraktsevenligt medgivna överodlingen å 10 procent av den kontrakterade arealen, varmed tidigare förslag räknat. Stödaktionen, lagd på detta sätt, hade fått en starkare betoning av hjälp åt jordbruket. Tidigare förslag hade däremot huvudsakligen tagit sikte på att genom bibehållande av betodlingen i normal utsträckning undvika de olägenheter för tredje man, som medföljde en inskränkning eller nedläggning av odlingen.

Utredningsmännen hava slutligen framlagt två alternativa förslag samt härom anfört följande.

Alternativ I. Ett nytt förslag hade synts utredningsmännen i första rummet böra utarbetas efter de huvudgrunder, som 1930 års riksdag godkänt, men hållas inom ungefärligen den kostnadsram, med vilken riksdagen räknade. Jämte det fixerade bidraget kunde för vinnande av kostnadsbesparing en viss arealbegränsning föreskrivas. En inskränkning till 90 procent komme icke att nämnvärt minska den 1930 odlade arealen. Behövligheten av en sådan begränsning kunde därför starkt ifrågasättas, särskilt med hänsyn till den storlek, som tillägget finge, då man räknade med premiering av hela odlingen och ett kostnadsbelopp av ungefär samma storlek som årets förslagsanslag, vilket tillägg vid fortsatt bottenpris vid tiden, då den enskilde odlaren skulle bestämma sig för sin odlings omfattning, icke kunde antagas i högre grad verka stimulerande. En ytterligare arealbegränsning möjliggjorde ett högre tillägg och tillgodosåge på så sätt odlarna bättre. Men det sociala gagn, som tidigare varit stödaktionens bärande grund, komme i samma mån att försvagas, och onekligen framträdde behovet av arbetstillgång på betfälten under tid med kring sig gripande arbetslöshet särskilt starkt. Härtill komme, att genom arealbegränsning de odlare, som eventuellt ville odla sockerbetor å en större areal, förhindrades att göra detta, varigenom en naturlig anpassning av betodlingen efter dess betingelser försvårades.

Verkningarna beträffande betpris och statsverkets kostnad vid en stödaktion enligt ovan angivna grunder framginge av följande sammanställning.

Tillägg till betpris, öre per deciton betor	Slutligt pris per deciton betor av 16 % sockerhalt i öre vid ett genomsnittligt sockerpris (K 5) per kilogram under året av					Kostnader för statsverket i kronor vid en betskörd av		
	26 öre	27 öre	28 öre	29 öre	30 öre	800,000 ton	900,000 ton	1,000,000 ton
40	202	208	215	221	227	3,200,000	3,600,000	4,000,000
45	207	213	220	226	232	3,600,000	4,050,000	4,500,000
50	212	218	225	231	237	4,000,000	4,500,000	5,000,000

Alternativ II. Återginge man emellertid till tidigare förslag och lämnade bidrag allenast till odling, överskjutande 50 procent, ställde sig frågan på följande sätt. Betodlarna vore beredda att odla den obligatoriska arealen av 50 procent. För åstadkommande av odling i samma omfattning som 1930 för-

menade odlarna, att ett pris motsvarande de beräknade absoluta produktionskostnaderna, varmed de avsåge 2 kronor 80 öre per deciton, vore erforderligt beträffande odlingen över 50 procent. Detta pris avsåge emellertid betor vid normal sockerhalt av 17.2 procent. Grundpriset vid 16 procent sockerhalt skulle då bli 2 kronor 68 öre. Från detta pris borde emellertid dragas värdet av sockerbolagens extra fraktbidrag, som utslaget på 50 procent av odlingen kunde beräknas till 10 öre per deciton. Mellan ett på detta sätt beräknat betpris — 2 kronor 58 öre — och det betpris för 16-procentiga betor, som enligt dagens sockerpris vore 1 krona 62 öre, föreläge således en skillnad av ej mindre än 96 öre. Då avsikten vore, att subventionen skulle verka stimulerande på odlingen, hade vid detta alternativ hänsyn ej tagits till den relativa sänkningen av produktionskostnaden, ej heller till det allmänna priset. Enligt vad utredningsmännen beräknat, skulle statsverkets kostnader för en subvention i denna form vid tilläggspriser av 80, 90 eller 100 öre per deciton betor gestalta sig på följande sätt.

Tilläggspris per deciton betor å areal över 50 % av kontrakterade Öre	Kostnader för statsverket vid en betskörd av		
	800,000 ton, därav 300,000 å premierad areal	900,000 ton, därav 400,000 å premierad areal	1,000,000 ton, därav 500,000 å premierad areal
	Miljoner	kronor	
80	2.4	3.2	4
90	2.7	3.6	4.5
100	3	4	5

Utredningsmännen förutsatte vid *båda alternativen* bibehållandet av det vid 1930 års riksdag uppställda villkoret, att bidrag skulle utgå allenast vid odling av minst 70 procent av den kontrakterade arealen, ävensom i övrigt i tillämpliga delar av de grunder för subventionens utgående, som riksdagen hade bestämt. Såväl vid alternativet med premiering av hela odlingen som vid premiering av endast odling å över 50 procent av den kontrakterade arealen borde, enligt utredningsmännen, ett högsta pris bestämmas, för vars uppnående statens garanti finge tagas i anspråk. Då risken för ett lågt betpris i nuvarande läge syntes större än för ett högt, förefölle skäligt att lämna odlaren den vinstmöjlighet, som ett ej alltför snävt sådant högsta pris lämnade. Utredningsmännen föreslog därför som lämpligt dylikt pris vid förra alternativet 2 kronor 40 öre och vid det senare 2 kronor 70 öre per deciton betor med 16 procent sockerhalt. Det statliga tillägget skulle sålunda icke få tagas i anspråk till större del, än som erfordrades för att bringa betpriset upp till nämnda belopp.

Över utredningen hava infordrade yttranden avgivits den 3 januari 1931 av statskontoret, den 31 december 1930 av lantbruksstyrelsen, den 10 januari 1931 av kommerskollegium samt den 9 januari 1931 av de jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 20 september 1930 tillkallade granskningsmän.

Yttranden

Statskontoret.

Statskontoret har anfört i huvudsak följande.

Vad 1929 års sockersakkunniga anfört dels beträffande läget å den internationella och den svenska sockermarknaden dels ock rörande de av de sakkunniga förda förhandlingarna med representanter för sockerbetsodlarna och sockerbolagen samt olägenheterna av en inskränkt sockerbetsodling i vårt land syntes statskontoret ur såväl ekonomiska som sociala synpunkter värt beaktande, och det ville förefalla ämbetsverket, som om förutsättningen för att en inhemsk odling av sockerbetor i en från dessa synpunkter tillfredsställande omfattning överhuvudtaget skulle komma att under 1931 äga rum vore, att staten även under detta år lämnade understöd till sagda odling i en eller annan form. Då därtill komme, att, såsom de sakkunniga framhållit, giltighetstiden för gällande betodlingskontrakt utginge den 31 december 1931 och riksdagen beviljat statsbidrag till berörda odling under år 1930, torde det väl knappast kunna antagas, att riksdagen skulle lämna densamma utan stöd under det sista året av nu löpande kontraktstid.

Vidkommande sedan formen för ett statsingripande till sockerbetsodlingens stödande hade de sakkunniga — efter att hava framlagt vissa beräkningar och gjort vissa uttalanden rörande kostnaderna för stöd åt nämnda odling — ansett sig böra föreslå subvention med nödig garanti mot oproportionerligt överskridande av för ändamålet anvisat förslagsanslag genom fastställande av ett visst fast bidrag per deciton levererade betor, att utgå såsom tillägg till det kontraktsenliga, på basis av sockerpriset rörliga betpriset. Då, såsom i utredningen påpekats, härigenom skulle kunna undvikas, att man bleve beroende av det växlande betpriset, d. v. s. den oberäkneliga faktor, som främst varit anledning till vederbörande förslagsanslags för innevarande budgetår avsevärda överskridande, ville statskontoret ansluta sig till detta förslag. Ävenså funne sig statskontoret böra biträda de sakkunnigas förslag om fastställande av ett högsta betpris, för vars uppnående statens garanti finge tagas i anspråk. Beträffande åter spörsmålet, huruvida det ifrågasatta statsunderstödet skulle avse hela odlingen av betor eller endast odling å över 50 procent av den kontrakterade arealen, fölle denna fråga utanför statskontorets bedömande.

Från de synpunkter, statskontoret hade att företräda, nämligen de statsfinansiella, syntes det viktigast, att sedan klarhet vunnits, om och i vilken utsträckning sockerbetsodlingen borde med statsmedel understödjas under år 1931 samt rörande storleken av det anslag, som för sådant ändamål skulle anvisas å riksstaten för nästa budgetår, sådana grunder för anslags disposition fastställdes, att ett mera avsevärt överskridande förhindrades.

Lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen har inledningsvis erinrat, att styrelsen i sitt utlåtande den 3 februari 1930 över 1929 års sockersakkunnigas då föreliggande förslag till åtgärder för tryggnad av den inhemska sockerbetsodlingen framlade sina synpunkter ifråga om betydelsen av åtgärder i syfte att stödja dylik odling (yttrandet är refererat i propositionen 1930:82, sid. 17). Under framhållande att de av styrelsen sålunda framförda synpunkterna alltjämt torde äga fullt berättigande, anför lantbruksstyrelsen nu, att

fränsett den bekymmersamma ställning, vari betodlarna genom vissa kontraktsevenligt åtagna förpliktelser blivit försatta — en ställning som genom rådande sockerpris i hög grad tillspetsats — frågan om den svenska sockerbetsodlingen måste tillmätas större betydelse ur folkhushållningssynpunkt, allmän ekonomisk och social synpunkt än ur ren jordbrukssynpunkt. Lantbruksstyrelsen anför härefter i huvudsak följande.

Redan det förhållandet, att sockerbetsodlingen berörde en jämförelsevis liten del såväl av landets jordbrukare som av åkerarealen, talade för, att denna fråga icke ur allmän jordbrukssynpunkt borde tillmätas större betydelse, än som betingades av nämnda faktiska förhållanden.

I vad mån den enskilde jordbrukaren med hänsyn till ekonomisk drift vore beroende av möjligheten att odla sockerbetor, torde icke kunna uträknas annat än genom en jämförelse mellan de ekonomiska resultaten från under i övrigt lika betingelser drivna sockerbetsodlande och icke sockerbetsodlande jordbruk. En utredning på denna punkt, vilken skulle hava varit av stor betydelse vid själva huvudfrågans bedömande, saknades i det uti åtskilliga andra avseenden synnerligen omfattande betänkanget.

Detta uteslöte givetvis icke, att det, huvudsakligen av övan angivna skäl, måste betraktas som ett statsintresse av betydelse, att sockerbetsodling i viss omfattning alltjämt uppehölls och att staten, om så befunnos erforderligt, ingrepe för att möjliggöra odlingen ifråga. Att ett sådant stödande ingripande nu mer än någonsin vore av nöden, därom lämnade kända förhållanden övertygande vittnesbörd. Den aktuella frågan syntes alltså i första rummet inskränka sig till ett klarläggande av den omfattning, en sådan stödaktion lämpligen borde erhålla. De sakkunniga syntes vid bedömandet av denna fråga såsom normgivande för sitt ställningstagande utgått från den ståndpunkten, att sockerbetsodlingen för att säkerställas borde erhålla ett sådant stöd, att denna odling i praktiken ställde sig minst lika inbjudande som annan på samma areal möjlig odling. Härvid stödde de sakkunniga sina ekonomiska kalkyler och jämförelser på produktionskostnadsberäkningar dels ifråga om sockerbetor, dels ock i fråga om vissa andra jordbruksprodukter, vilkas odling i händelse av sockerbetsodlingens inskränkning torde kunna förväntas komma att ersätta denna.

Alla produktionskostnadsberäkningar för enstaka produkter av jordbruket med dess sammansatta och invecklade produktionsförhållanden torde emellertid alltid bliva mer eller mindre osäkra. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande kunde sådana beräkningar aldrig tillmätas något avgörande vitsord. De produktionskostnadsberäkningar, varpå de sakkunniga nu stödde sig, hade, i likhet med under föregående år uppgjorda, såsom utgångspunkt det material, som utvanns vid de genom direktören L. Nannesson på lantbruksstyrelsens uppdrag åren 1919—1922 verkställda ekonomiska undersökningarna av ett större antal jordbruk. Mot dessa beräkningar i och för sig syntes inga berättigade erinringar vara att göra, men man kunde med fog sätta ifråga, om de nu — cirka 10 år senare — utan vidare kunde utnyttjas på sätt, som här skett. Vid deras uppgörande kunde givetvis ingen hänsyn tagas till verkan av dels eventuell rationalisering på området under senare tid och dels numera vunnit insikt ifråga om användningen av konstgödsel, varigenom produktionskostnaderna, såsom av

det till betänkandet fogade yttrandet av föreståndaren för jordbruksavdelningen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet framginge, i hög grad kunde påverkas. Produktionskostnader av detta slag måste också alltid bli medeltal, vilkas giltighet i hög grad påverkades av varje förskjutning i ena eller andra riktningen av de betingelser, varunder odlingen skedde.

Den omständigheten, att anslutningen till betodlingen fått den stora omfattning, som skett, ehuru det stöd, som beretts densamma, beräknats icke kunna medgiva ett betpris, som skulle ens fullt täcka de antagna produktionskostnaderna, skulle ju kunna anses tyda på vissa förskjutningar inom odlingen i riktning mot billigare produktionskostnader. Detta kunde dock ingalunda anses vara säkert. Mycket talade nämligen för, att även en viss konservatism härvid gjort sig gällande, som föranlett betodlarna att icke inlåta sig på den ganska omfattande förändring inom produktionen, som en minskning av betodlingen skulle medföra. För den uppfattningen att andra än rent jordbruksekonomiska synpunkter här gjort sig gällande, talade jämväl det förhållandet, att sockerbetsodlingen hade sin relativt starkaste ställning hos de mindre och medelstora jordbruken. Här torde framför allt de möjligheter, som denna odling gäve till ökad arbetstillgång och ett bättre utnyttjande av förefintlig arbetskraft, få tillskrivas den till synes största inverkan på sockerbetsodlingens omfattning.

Lantbruksstyrelsen ställde sig sålunda tveksam inför hållbarheten av den jämförelse, de sakkunniga på grund av omförmälda produktionskostnadsberäkningar gjort emellan odling av sockerbetor och annan odling. Särskilt med hänsyn till den starka spannmålsodlingen inom de betodlande distrikten kunde det givetvis anses i viss mån berättigat att såsom här skett förutsätta, att en inskränkt eller upphörd sockerbetsodling i huvudsak skulle föranleda ökad odling av foderrotfrukter och vallväxter. För år 1931 torde nämnda förutsättning emellertid icke vara riktig. Under nuvarande, på den svenska jordbruksproduktsmarknaden rådande förhållanden, vilka under år 1931 knappast torde kunna förväntas undergå någon större omsvängning, syntes det, som om man måste räkna med, att den åkerareal, som genom eventuell inskränkning av sockerbetsodlingen frigjordes, i första hand komme att tagas i anspråk för odling av vårvete. Denna odling torde nämligen för närvarande i jämförelse med odling av foderrotfrukter och vallväxter ställa sig så gynnsam, att det beräknade priset på sockerbetor, som skulle giva ett med annan odling lika resultat per hektar eller ett pris av 2 kronor 46 öre per 100 kilogram, antagligen vore för lågt beräknat. Skulle en fortsatt odling av sockerbetor i fullt samma utsträckning som hittills säkerställas, syntes det därför icke uteslutet, att man måste räkna med ett högre pris å betorna, för så vitt det icke kunde förutsättas, endera att det verkliga produktionspriset för denna vara låge lägre än det, varpå de sakkunniga grundade sin uppfattning, eller att betodlarna av andra skäl än uteslutande ekonomiska föredroge att fortsätta betodlingen.

Ovan hade redan framhållits, att produktionspriset å sockerbetor i hög grad måste vara beroende av de betingelser, framför allt med hänsyn till jordmån och avdikning, varunder odlingen skedde. Av bland annat föreståndarens för centralanstaltens jordbruksavdelning förutnämnda yttrande syntes framgå, att odling av sockerbetor för närvarande i viss utsträckning bedrevs å jord, som knappast kunde antagas vara fullt lämplig för denna odling. Att med understöd av statsmedel eller på annat statligt sätt upprätthålla en sådan odling, syntes varken ur det allmännas eller

odlarens synpunkt vara berättigat. Önskvärt vore givetvis, såsom också av de sakkunniga framhållits, att sockerbetsodlingen särskilt under nuvarande förhållanden, icke utsträcktes till andra jordar och förhållanden, än där förutsättningar funnes för en gynnsam produktion och där sålunda odlingen kunde beräknas komma att upprätthållas med minsta möjliga understöd av allmänna medel.

Att sockerbetsodlingen, trots dess med nuvarande prisläge tydligen dåliga ekonomiska resultat, fortfarande i viss mån upprätthölles på jord med mindre goda betingelser därför, torde väl få tillskrivas den omständigheten, att de odlare, varom här vore fråga, tidigare, när prisläget å sockerbetor ställde sig gynnsammare, bundit sig vid en viss odling och att förutsättningen för något understöd härvid varit, att odlingen upprätthållits i viss föreskriven omfattning. Om också sockerindustrin icke vore på samma sätt som sockerbetsodlaren intresserad av själva betodlingens ekonomiska resultat, syntes det dock lantbruksstyrelsen, som om från sockerindustriens sida — framför allt nu då endast ett odlingsår återstode av den kontrakterade tiden — icke något större hinder borde resas mot att från odlingsåtagandet befria jordbruk, där förutsättningar för sådan odling icke föreläge och där förty odlingen trots lämnat understöd under nuvarande förhållanden måste bli oekonomisk. Åtminstone syntes det lantbruksstyrelsen, som om sockerindustriens intresse av att en odling av sockerbetor å för ändamålet lämplig jord komme till stånd i något större omfattning än den, vartill gällande kontrakt tvingade, borde vara så stort, att ett villkor från statsmakternas sida om friförklarande för vissa jordbruk från deras odlingsförpliktelser icke borde möta hinder från industriens sida. Svårigheten vore givetvis att klargöra, vilka jordbruk, som ur sockerbetsodlingens synpunkt vore mindervärdiga och som på grund härav borde befrias från förpliktelser i förevarande avseende. Erfarenheten från det gångna skördeåret och särskilt den omständigheten, att sockerbetsodlingen därunder utsträckts längre, än som varit erforderligt, för att statsunderstöd skulle kunna utgå, syntes tala för, att sockerbetsodlingens relativa läge i produktionshänseende vore sådant, att urvalet utan större risk borde kunna ske efter betodlarnas eget skön. Det syntes därför kunna ifrågasättas, huruvida icke med fortsatt understöd åt betodlingen borde förbindas villkor om omedelbar befrielse för odlarna från gällande odlings tvång. Risker härav torde vara ingen, om, såsom lantbruksstyrelsen förutsatte, det stöd, som kunde komma att lämnas ifrågavarande odling, bleve tillräckligt verksamt och bestämdes skola utgå endast för odling över 50 procent av tecknad areal.

Vid undersökning av de möjligheter, som föreläge för ett stödjande under år 1931 av sockerbetsodlingen, hade de sakkunniga redan från början utgått därifrån, att endast direkt subvention skulle ifrågakomma. Det syntes lantbruksstyrelsen hava varit önskvärt, att även andra tänkbara utvägar att stödja den inhemska sockerbetsodlingen och sockerindustrin nu liksom förut gjorts till föremål för sakkunnig och grundlig utredning. Detta så mycket mera, som det statsfinansiella läget liksom ock situationen på den internationella sockermarknaden, vilka båda omständigheter syntes förtjäna beaktande i detta sammanhang, icke vore desamma nu som för ett år sedan. De sakkunnigas ställningstagande på denna punkt undandrog sig emellertid i avsaknad av utredning i ämnet lantbruksstyrelsens bedömande. Under sådana förhållanden måste lantbruksstyrelsen in-

skränka sig till att granska de sakkunnigas förslag ifråga om statssubvention.

Föreliggande förslag härutinnan skilde sig i ett avseende från de bestämmelser, som för skördeåret 1930 tillämpats, nämligen såtillvida, att, under det att 1930 års riksdag beslutade en subvention, som under alla förhållanden skulle säkerställa ett visst lägsta pris för betorna, samtliga av de sakkunniga nu framlagda alternativen avsåge, att subventionen måtte bestämmas i form av visst tillägg av statsmedel till det i gällande kontrakt bestämda, av sockerpriset beroende priset per deciton odlade betor. Dylikt tillägg skulle dock utgå endast i den man sockerbetspriset understeg ett visst fastställt högsta pris. Detta pris, som de sakkunniga, därest subventionen skulle gälla alla odlade betor, föreslagit till 2 kronor 40 öre, eller, därest subventionen skulle avse allenast betodling utöver den odling, vartill ingångna avtal förpliktade, till 2 kronor 70 öre, allt per deciton betor med 16 procent sockerhalt, syntes så tillmätt, att man knappast kunde förvänta, att någon större reduktion av subventionen därigenom skulle komma till stånd.

Med hänsyn till sockermarknadens läge torde man utan vidare kunna förutsätta, att den förändring av formen för subvention, som här föreslages, ur betodlarnas synpunkt komme att innebära en försämring i jämförelse med ett av statsmakterna garanterat minimipris för sockerbetor. Med hänsyn till den osäkerhet ur statsfinansiell synpunkt, som den senare formen för subvention innebure — något som bestyrktes av de sakkunnigas redogörelse för resultatet av subventionen av 1930 års betskörd — ansåge sig lantbruksstyrelsen emellertid icke, därest subventionslinjen fortfarande skulle tillämpas, kunna annat än biträda de sakkunnigas förslag.

Ifråga om subvention av 1931 års betodling hade de sakkunniga, såvitt lantbruksstyrelsen kunde finna, åtnöjt sig med att framkasta förslag om ett flertal tänkbara tillvägagångssätt utan att taga ställning till eller förordna något av dem. De hade inskränkt sig till att utreda, huru kostnaderna för statsverket skulle ställa sig under de olika alternativa förutsättningarna. Dessa förutsättningar kunde till en början särskiljas i två grupper, allteftersom subventionen — såsom skett ifråga om 1930 års skörd — skulle beräknas på hela betskörden eller endast på den del därav, som odlades utöver den minimiodling, vartill gällande kontrakt förpliktade odlaren. I båda fallen förutsatte de sakkunniga, att subvention icke skulle utgå för sådan betodling, som ifråga om enskild odlare överstege den ursprungligen kontrakterade arealen, en förutsättning, som tydligen betingats av omsorgen om, att statskassan icke utsattes för oberäkneliga risker.

Under vardera av nämnda båda förutsättningar hade de sakkunniga därefter beräknat de kostnader, varmed en subvention skulle komma att belasta statsverket vid olika tillägg till de kontraktsenliga betprisen, nämligen respektive 40, 45 och 50 öre samt 80, 90 och 100 öre per deciton betor.

Som sagt syntes de sakkunniga icke hava anfört något, som antydde, att de själva ansett sig böra lämna företräde åt något av de framförda alternativen. Då de sakkunniga sålunda tydligen ansett den förebragta utredningen icke innefatta några tillförlitliga stödjepunkter för ett ställningstagande i denna fråga och då förhandenvarande omständigheter icke medgäve lantbruksstyrelsen att rörande dessa förhållanden verkställa en för ett ställningstagande erforderlig utredning, torde det vara uteslutet för lantbruksstyrelsen att göra några mera bestämda uttalanden härutinnan, så mycket mindre som styrelsen, såsom ovan framhållits, icke utan vidare

kunde tillmäta de åberopade produktionskostnadsberäkningarna avgörande vitsord. Endast några mera allmänt hållna synpunkter kunde under sådana omständigheter anföras.

Huruvida subventionen skulle utgå på den totala odlingen eller endast på den, som överstege den kontraktsbundna delen, syntes, av vad de sakkunniga anfört att döma, såväl ur statsekonomisk som ur odlarens egen synpunkt vara av mindre betydelse, därest odlingen komme till stånd i full utsträckning. Givetvis innebure en subventionering av allenast den odling, som utan understöd skulle komma att upphöra, ett visst incitament till ökad odling, som icke saknade sitt värde, särskilt med hänsyn till de allmänna synpunkter, som lantbruksstyrelsen funne böra vara vägande vid bedömande av hela sockerfrågan. I synnerhet om de synpunkter, lantbruksstyrelsen ovan anfört ifråga om odling av sockerbetor under mindre tillfredsställande betingelser, vunne beaktande, funne lantbruksstyrelsen ganska starka skäl tala för en övergång till en subventionering enligt sistnämnda form.

Vilken av de tre understödsgraderna, som skäligen borde tillämpas, borde givetvis bestämmas med hänsyn till betodlingens ekonomi. Enligt vad lantbruksstyrelsen redan anfört, kunde styrelsen emellertid i föreliggande utredning icke finna något stöd för ett bestämt uttalande på denna punkt.

Skulle emellertid sockerpriset under hela nästkommande produktionsår hålla sig vid nuvarande exceptionellt låga nivå — något varom lantbruksstyrelsen ej vågade uttala någon förmodan men vilket väl dock måste betraktas såsom möjligt — skulle, såvitt styrelsen kunde finna, även de högsta av de framlagda subventionsgraderna icke resultera i högre pris per 100 kilogram sockerbetor än 212 öre, ett pris, som väsentligt understeg det för 1913 års skörd gällande, vilken senare skörd givetvis varit förbunden med betydligt lägre framställningskostnader än vad 1931 års kunde beräknas bli. Detta sist nämnda förhållande kunde givetvis i och för sig icke tillmätas avgörande betydelse vid subventionens utmätande, men jämväl övriga omständigheter syntes tyda på, att säkerställandet av sockerbetsodling i ungefär nuvarande omfattning torde förutsätta en subvention av minst den utav de sakkunniga såsom högst ifrågasatta storleksgraden.

Kommerskollegium meddelar först, att collegium dels berett de båda sockerbolagen tillfälle att yttra sig över de sockersakkunnigas betänkande, dels anmodat handelskammrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt Sveriges kemiska industrikontor att avgiva yttranden i ärendet. Sockerbolagen inskränkte sig till att betona nödvändigheten av en statlig stödaktion i huvudsak enligt de sakkunnigas förslag, därest det ansåges önskvärt att undvika en eljest oundviklig stark begränsning av årets betodling. I samtliga övriga till collegium avgivna yttranden tillstyrkes uttryckligen vidtagande av statliga åtgärder i en omfattning, ungefärligen motsvarande de sakkunnigas förslag till stöd för betodlingen och råsockertillverkningen samt vidmakthållande av desamma i ungefär samma omfattning som under senaste år. Beträffande såväl motiveringen som den lämpligaste formen för en dylik stödaktion äro emellertid åsikterna ganska divergerande hos de av collegium hörda näringssammanslutningarna. I berörda yttranden anføres bland annat följande.

Kommers-
kollegium och
vissa handels-
kammrar m. fl.

Stockholms handelskammare framhåller, att frågan, huruvida en stegring i sockerprisen under närmaste framtid och därmed förbättrade konjunkturen för vår inhemska sockerbetsodling kunde påräknas, vore synnerligen vanskelig att bedöma. Emellertid hade kammaren från sakkunnigt håll inhämtat, att de nuvarande prisen vore så låga, att de överallt i världen, på få undantag när, understeg de verkliga produktionskostnaderna. De rådande förhållandena på sockermarknaden måste därför betraktas såsom abnorma och kunde icke förväntas bli för längre tid bestående. Ett statsingripande av tillfällig natur till stöd för betodlingen, i avvaktan på mera normala förhållanden, vore därför av förhållandena påkallat. Ett särskilt skäl för en dylik provisorisk åtgärd även i år föreläge i den omständigheten, att gällande betodlingskontrakt utginge med året, samt att man under detta år hade att vänta resultatet av pågående sakkunnigutredning rörande betingelserna för fortbeståndet av den svenska betodlingen och en på denna grundad sockerfabrikation.

Beträffande formen för ett statsingripande ansåge sig handelskammaren — i anslutning till den ståndpunkt kammaren intagit i yttrande, avgivet den 5 februari 1930 över då föreliggande alternativa förslag till understöd för betodlingen genom tullförhöjning eller direkt eller indirekt subvention — icke böra göra något uttalande.

Vad åter angår de nu av de sakkunniga framlagda alternativa förslagen till direkt subvention framhåller kammaren, att det första alternativet, avseende bidrag med visst belopp per deciton betor å hela den odlade arealen, hade övervägande karaktär av stöd åt jordbruket. Det andra alternativet åter, enligt vilket subventionen beräknades utgå endast för betor, odlade å areal överskjutande den kontraktsenligt fastställda minimiarealen av 50 procent (dock först vid sådan odling, uppgående till minst 70 procent av den kontraherade) toge särskilt sikte på skapandet av ökade arbetstillfällen. Handelskammaren ville emellertid, särskilt med hänsyn till det senare alternativet, ifrågasätta lämpligheten av att under en tid av oerhörd överproduktion i världen inrikta sig på att uppehålla odlingen i ungefär oförändrad omfattning. Bevarandet av en på inhemsk betodling grundad sockerindustri till tider med gynnsammare förhållanden torde kunna nås även med en väsentligt inskränkt odling. Å andra sidan måste en av framtida utveckling betingad omläggning av jordbruket, medförande minskad betodling, försväras, därest denna odling nu med konstlade medel uppehöles i relativt stor omfattning.

På dessa grunder ansåge handelskammaren, att understöd borde utgå till all betodling upp till högst 90 procent av den kontraherade. Gentemot begränsningen av understödet till odling, uppgående till minst 70 procent av den kontraktsenliga, ställde sig kammaren däremot principiellt tveksam. Mot de härför anförda sociala skälen och särskilt önskvärdheten av att skapa ökade arbetsmöjligheter, ville kammaren framhålla betänkligheten av en dylik, på omvägar åstadkommen, statlig nödhjälpsverksamhet, särskilt för den händelse densamma skulle i fortsättningen, såsom under sommaren 1930 varit fallet, med hänsyn till av 1930 års riksdag givna direktiv, komma att få karaktären av nödhjälpsarbete till *högre* lönesatser än vid fri arbetsmarknad.

Handelskammaren i Göteborg anser en statlig stödaktion än mera tränande än tillförne med hänsyn till den under 1930 inträffade ytterligare försämringen av sockermarknaden samt den allmänna depression, varunder jordbruket lider. Emellertid komme, efter allt att döma, depressionen

på den internationella sockermarknaden att bli ganska långvarig, och den inhemska betodlingen och sockertillverkningen torde även i framtiden få vara beredd på en hård konkurrens framför allt från sockerrörsindustrin men även från betsockerindustrin i ur odlingsynpunkt mer gynnade länder. Med hänsyn härtill syntes det handelskammaren, som om det provisoriska sätt, varpå frågan om understöd åt betodlingen och sockerindustrin hittills lösts i vårt land, icke borde i framtiden fortsättas, och det kunde ifrågasättas, huruvida icke redan för 1931 understöden borde planeras mera på lång sikt. Ett krav, som borde uppställas för understödsverksamheten, vore, att ett system för densamma valdes, som direkt verkade hän mot en nedsättning av produktionskostnaderna och en rationalisering av driften både vad betodlingen och råsockertillverkningen beträffade. I första hänseendet borde sålunda eftersträvas en koncentration av betodlingen till platser med för densamma mest gynnsamma betingelser ävensom ett betalningssätt, ägnat att stimulera odlarnas intresse för en ökad sockerhalt hos betorna.

Då betodlingskontrakten utginge med innevarande år, kunde emellertid med fog göras gällande, att åtgärder i berörda syfte borde anstå för att upptagas i samband med utarbetandet av nya kontraktsbestämmelser, och handelskammaren ville därför icke heller nu förorda en omläggning för år 1931 av det hittills tillämpade systemet. Handelskammaren tunne det visserligen vara mera rationellt, att understöd lämnades endast för betor, odlade å den areal, som översköte minimiarealen. Till förmån för det under 1930 beslutade systemet, innebärande, att även betodling å minimiarealen skulle åtnjuta statsbidrag, talade emellertid det allmänna nödläget inom jordbruket. Handelskammaren förordade alltså statsbidrag enligt det alternativ i de sakkunnigas förslag, som avsåge, att bidrag skulle utgå för alla betor, oavsett om de odlats å den kontraktsenliga minimiarealen eller därutöver.

Skånes handelskammare framhåller till en början, att en viss förbättring i marknadsläget för råsocker visserligen vore att förvänta, därest de pågående förhandlingarna om exportbegränsning finge en gynnsam utgång. Till följd av den stora lageranhopningen vore emellertid någon mera betydande förändring icke att emotse; i varje fall kunde någon mera avsevärd förbättring i utsikterna för den inhemska betodlingens upprätthållande icke därigenom i år förväntas. Faran för betodlingens begränsning till avtalsenligt minimum, med de allvarliga olägenheter för stora grupper av jordbrukare, arbetstagare och andra, som därav bleve följden, vore därför nu minst lika överhängande som i fjol. Sedan numera ett statsingripande för tryggande jämväl av brödsädesodlingen befunnits påkallat, borde det såväl i betraktande av denna stödaktions framgångsrika genomförande som av hänsyn till jordbruksnäringens nationella betydelse nu mindre än tidigare böra ifrågasättas att utesluta betodlingen från det allmännas omvårdnad.

Handelskammaren erinrar vidare om sitt den 4 februari 1930 avgivna yttrande, vari förordades, att det för betodlingens tryggande erforderliga stödet borde lämnas i form av en tillfällig tullförhöjning, en uppfattning, som kammaren alltjämt ansåge sig böra vidhålla. Prisbildningen å den internationella sockermarknaden vore alltjämt synnerligen osund och underkastad abnorma störningar, under vilka förhållanden det icke kunde anses vare sig befogat eller ändamålsenligt att låta en dylik prisbildning oförändrad tjäna som norm för den inhemska prissättningen.

De av de sakkunniga förordade subventionsförslagen medförde, att det utgående understödsbeloppet direkt stegrade den statliga beskattningen. Med hänsyn till de oöverskådliga konsekvenser ett på sådant sätt anordnat statsunderstöd kunde medföra hade handelskammaren tidigare ansett sig böra avstyrka denna linje. Så länge icke ett dylikt statsunderstöd förknippades med sådana villkor, att detsamma principiellt finge karaktär av en för ett speciellt fall vidtagen hjälpaktion, ansåge sig handelskammaren böra vidbliva denna ståndpunkt. Däremot skulle kammaren kunna tänka sig ett understöd, utformat på så sätt, att understödet liksom vid en tullförhöjning uttoges å priset och därigenom direkt anknötes till den näring, varom i varje enskilt fall vore fråga. Detta vore också i själva verket den form, som kommit till användning för uppehållande av brödsädesodlingen. Ett efter kammarens mening godtagbart subventionssystem skulle kunna utformas på det sätt, att det för betodlingens stödjande erforderliga beloppet uttoges i form av en accis, som pålades till förbrukning utlämnat socker och uppbures av sockerbolagen och tullmyndigheterna samt inreverserades till statsverket för fördelning mellan betodlarna enligt subventionsgrunderna. Det praktiska genomförandet av detta förslag skulle visserligen möta vissa svårigheter därigenom, att accisbeskattningen till förekommande av spekulation måste sättas i kraft, innan betodlingens omfattning och understödsbeloppets storlek kunde fullt nöjaktigt beräknas. Även de sakkunnigas förslag medförde emellertid en liknande olägenhet, vilken torde vara ofrånkomlig vid varje system, utformat efter subventionslinjen. Den i samband med accisens genomförande erforderliga kontrollen över sockertillverkningen borde kunna förenklas genom anordnande av en bokföringskontroll på det sätt, som i motionen II: 15 vid 1928 års riksdag skisserats. Handelskammaren, som saknade möjlighet att mera i detalj utforma sitt förslag, hade emellertid icke ansett sig böra underlåta att framföra detsamma till övervägande i betraktande av de principiella betänkligheter, vartill de av de sakkunniga framlagda förslagen måste giva anledning, samt med hänsyn till den föreliggande frågans vitala betydelse för sydsvenskt näringsliv.

Sveriges kemiska industrikontor åberopar sitt den 6 februari 1930 avgivna yttrande över av de sockersakkunniga då framlagt förslag till stödjande av 1930 års sockerbetsodling, och redogör för den abnorma prisutveckling på sockermarknaden, som de sista åren medfört. Industrikontoret anför härnäst i huvudsak följande.

Det nuvarande lägets abnorma karaktär kännetecknades bäst därav, att intet land med gällande världsmarknadspriser finge sina produktionskostnader täckta. Ett stort antal länder hade därför vidtagit åtgärder till sin sockernärings skyddande, och även den största rörsockerproducenten, Cuba, hade erhållit ökat tullskydd genom höjd tullpreferens gentemot Förenta staterna. Java, som torde vara det enda land, där sockerindustrin arbetade utan tullskydd, åtnjöt genom sin belägenhet ett distansskydd, som i den fjärran östern möjliggjorde uttagande av priser, överstigande den fria marknadens. Med de orimligt låga sockerpriser i vårt land, som betingades av den nuvarande situationen, syntes det icke orimligt, att omkostnaderna för en stödaktion helt eller delvis lades på den konsumerande allmänheten, varigenom en för statsbudgeten påfrestande direkt subvention skulle onödiggöras. Därest det emellertid vore praktiskt omöjligt att erhålla annat stöd för betodlingen än medelst subventionsmedel, åvägabragta genom direkt beskattning, ansåge kontoret de sakkunnigas förslag väl-

betänkt, då en begränsning av subventionen av statsfinansiella skäl torde vara ofrånkomlig.

Kommerskollegium anför för egen del, efter att hava erinrat om sina 1929 och 1930 i ämnet avgivna remissyttranden, följande.

Såsom särskilt skäl för att nu genomföra ett ökat skydd för betodlingen hade av Skånes handelskamare och Sveriges kemiska industrikontor hänvisats till de vid 1930 års riksdag antagna bestämmelserna om inmalningstväng för brödsäd och i samband därmed genomförd stödaktion för brödsädesodlingen genom prisreglering för vete och råg. Med anledning härav ville kollegium erinra därom, att gällande tullsatser för råsocker torde innebära ett relativt mycket betydande skydd, per hektar räknat, för betodlingen. Om kollegium emellertid detta oaktat funne sig böra förordade en särskild statlig stödaktion för betodlingens vidmakthållande under innevarande år, ansåge kollegium de bärande skälen härtill vara desamma, som tidigare och även nu i de till kollegium inkomna yttrandena åberopats, d. v. s. hänsynen till jordbrukets allmänna nödläge, men kanske framför allt till önskvärdheten av att icke genom en alltför hastig nedgång i betodlingen och råsockertillverkningen försvåra den rådande arbetslösheten, med de betydande olägenheter, som enligt nu föreliggande omfattande utredning skulle därav bliva följden för stora befolkningsselement. Det syntes dock lämpligt, att en dylik särskild stödaktions karaktär av tillfällighetsåtgärd uttryckligen betonades, samt att en successiv avveckling av densamma under de närmaste åren redan nu i princip ställdes i utsikt. Att under förhandenvarande förhållanden syfta till en effektiv *ökning* av betarealen och sockerproduktionen utöver senaste års ansåge kollegium på enahanda skäl som tidigare anförts ej böra ifrågakomma. Fastmera syntes en viss begränsning av den subventionerade arealen i likhet med vad kollegium förlidet år förordade bäst överensstämma med nödig hänsyn till det förhandenvarande läget. Då huvudsyftet, enligt vad som ovan sagts, syntes böra vara att genom uppmuntran av en utöver det kontraktsenliga minimum av 50 procent inom vissa gränser ökad betodling bereda ökade arbetstillfällen, torde detta mål bäst vinnas genom subventionering enligt de sakkunnigas andra alternativförslag, sålunda endast av odling, överstigande 50 procent av hela den kontraherade. Enligt de sakkunniga skulle understödet emellertid utgå endast vid odling överstigande 70 procent. Enligt kollegii förmenande skulle förutnämnda syften med subventionen måhända bättre vinnas, om densamma finge beräknas på all odling utöver det kontraktsenliga minimum, dock med en viss maximering. Skulle denna bestämmas till 70 procent, skulle — i händelse någon odling utöver den subventionerade ej skulle äga rum — man ha att räkna med en betareal ungefär motsvarande den 1929/1930 odlade eller i runt tal 28,000 hektar. Möjligt kunde det dock för vinnande av en mjukare övergång synas skäligt att höja procenten ifråga till högst 80.

Beträffande sättet för åvägabringande av de för den statliga stödaktionen erforderliga medlen åberopade kollegium ävenledes sina i kollegii yttrande år 1930 gjorda uttalanden. Det av Skånes handelskamare skisserade systemet med en viss accis å raffinerat socker syntes lida av samma olägenheter, som torde vara oskiljaktiga från en mera tillfällig tullförhöjning. En successiv nedskrivning av den statliga stödaktionen på sätt ovan förordats, torde även därigenom försvåras.

Kollegium förordade, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen *dels* be-

sluta, att ett tillägg å det kontraktssenliga betpriset skulle i enlighet med sockersakkunnigas förslag, andra alternativet, under 1931 utgå till betodlare för sockerbetor, som odlats å areal, överstigande 50 men ej 80 procent av den kontraherade, *dels ock* anvisa härför erforderliga medel.

Gransknings-
männen be-
träffande stats-
understödet
till bet-
odlingen.

De av Kungl. Maj:t den 20 september 1930 tillsatta, förut nämnda *granskningsmännen* hava i sitt yttrande i ärendet meddelat, jämte annat, att betleveranserna av 1930 års skörd, enligt sockerbolagens leveransnoteringar, omfattat 11,309,554 deciton betor beträffande Svenska sockerfabriksaktiebolaget och 788,229 deciton betor beträffande Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag eller tillhopa 12,097,783 deciton. Med ledning av de utav granskningsmännen granskade arealregistren hos fabrikerna hade respektive bolag angivit såsom subventionsberättigade betor 11,078,576 deciton (97.96 procent) beträffande Svenska sockerfabriksaktiebolaget och 753,904 deciton (95.68 procent) beträffande Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag eller tillhopa 11,832,480 deciton. Granskningsmännen erinra, att de sålunda meddelade uppgifterna om 1930 års betleveranser ännu icke blivit av dem slutligt granskade. Beträffande de utav 1929 års sockersakkunniga framlagda alternativa förslagen om statssubvention för 1931 års betodling anföra granskningsmännen i huvudsak följande.

Förslaget om ett fixerat statligt bidrag, oberoende av det växlande betpriset, skapade större garantier mot ett oproportionerligt överskridande av ett för ändamålet anvisat förslagsanslag.

Med ledning av de bestämmelser, som meddelats för tilläggspris vid 1930 års odling, hade i särskilda vid sockerfabrikerna förda arealregister, vilka av granskningsmännen granskats, noteringar verkställtts angående den areal, som vid bedömande av varje odlares rätt till subvention skulle i fall av flerårs- eller ettårskontrakt gälla såsom ursprunglig areal. Vid en bestämmelse angående omfattningen av den odlingsareal, som under år 1931 skulle bliva subventionsberättigad, syntes med hänsyn härtill denna odlingsareal generellt kunna ställas i relation till den för 1930 års odling såsom ursprunglig areal gällande.

De anordningar, som ifråga om statsmedlens utanordnande och redovisning vidtagits beträffande 1930 års subvention, syntes jämväl kunna tillämpas vid subvention enligt de sakkunnigas båda förslag. Vid en subvention för odling över 50 procent av den kontrakterade arealen måste dock vissa ändringar genomföras i det redovisningssystem, bolagen för närvarande tillämpat. Med erfarenhet från granskningsmännens hittillsvarande verksamhet, ansåge de sig böra framhålla angelägenheten av att granskningsmän vid en subvention av 1931 års odling tillkallades på så tidigt stadium, att såväl sockerbolagen som odlarna redan före odlingsens igångsättande kunde erhålla erforderliga upplysningar ifråga om tillämpningen av meddelade bestämmelser.

Strävandena
under senaste
tiden att
åstadkomma
begränsning av
sockerexporten
å världsmark-
naden.

Till komplettering av sockersakkunnigas utredning rörande den under alla senaste tiden aktuella frågan om åstadkommande av begränsning och reglering av sockerexporten å världsmarknaden har 1929 års sockersakkunnigas sekreterare, på min anmodan, den 14 januari 1931 avlämnat en promemoria, vari anföres i huvudsak följande.

I slutet av den som bilaga B till 1929 års sockersakkunnigas utredning den 15 december 1930 i sockerfrågan fogade redogörelsen för den internationella sockermarknaden 1929/1930 framhölls, att den s. k. Chadbourne-kommittén, vilken bildats på kubanskt initiativ under medverkan av amerikanska banker, genom vissa åtgärder sökt lätta trycket å den amerikanska sockermarknaden. Bland annat hade kommittén fått till stånd en organisation, som av 1930 års produktionsöverskott å Cuba övertagit cirka 1.5 miljoner ton råsocker att försälgas under en period av fem år i ungefärligen lika poster till uteslutande utomamerikanska köpare. Vidare hade framlagts förslag om en begränsning av Cubas export till Amerikas förenta stater. Samtidigt arbetade kommittén även på att få till stånd en konferens med representanter för sockerindustrierna å Cuba och Java samt i de viktigaste europeiska exportländerna för dryftande av möjligheterna att åstadkomma en allmän begränsning av sockerproduktionen.

En dylik konferens ägde också rum under december månad 1930 i Bryssel. Dessförinnan hade emellertid en förberedande konferens hållits i Amsterdam mellan ovannämnda kommitté och representanter för den javanska sockertrusten, vilken förklarat sig villig deltaga i en gemensam måttlig inskränkning av produktionen. Ehuru de vid dessa konferenser förda förhandlingarna givetvis i sina detaljer vore undandragna offentligheten, till följd varav fullt säkra uppgifter om de uppnådda resultaten saknades, hade likväl tämligen utförliga redogörelser för deras förlopp varit synliga i fackpressen.

Vid konferensen i Amsterdam skulle man sålunda, för Cubas och Javas vidkommande, hava enat sig om följande överenskommelse. Samtidigt med att Cuba allttjämt vore berett att i enlighet med förut antagen plan upplagra 1.5 miljoner ton socker för försäljning under de närmaste fem åren, förklarade sig Cuba villigt inskränka sin exportproduktion nästa år till 3.5 miljoner ton. Java å sin sida hade förbundit sig att innehålla 500,000 ton av årets produktion, likaledes för försäljning under de närmaste fem åren, varjämte Java hade gått med på att inskränka 1932 års produktion till 2,450,000 ton. Därest konsumtionen komme att ökas, skulle dock även de medgivna produktionsmängderna ökas i motsvarande grad.

Till följd av den enighet, som sålunda i förväg åvägabragts mellan sockerindustrierna i de båda rörsockerproducerande länderna, kommo represententerna för dessa industrier att intaga en mycket stark ställning vid konferensen i Bryssel. När därför representanterna för de europeiska sockerindustrierna under intrycket av årets osedvanligt rika betskörd — för Tysklands vidkommande beräknades exportöverskottet året 1930/1931 bliva 800,000 ton mot cirka 260,000 ton föregående produktionsår — framställde krav på att de måtte tillerkännas exporträtt till väsentligt större mängder än som tidigare utförts från vederbörande land, blevo dessa krav utan vidare avvisade. Medan t. ex. Tyskland begärde exporträtt för 800,000 ton per år, ville rörsockerindustrierna endast medge dylik rätt för 200,000 ton under det första året samt 150,000 ton för de därpå följande fyra åren. Även sedan Tyskland sänkt sin fordran till att avse endast 400,000 ton om året samt Cuba och Java minskat sina vid konferensen i Amsterdam fastställda exportkvantiteter till 3.4 miljoner respektive 2.2 miljoner ton, kunde man ej uppnå full enighet. Såväl Tjeckoslovakien som Polen torde visserligen varit villiga biträda en överenskommelse, vari de medgäves rätt exportera intill 590,000 ton respektive 320,000 ton

om året, men på grund av Tysklands vägran att åtnöja sig med en exportkvantitet av 200,000 ton måste konferensen upplösas utan att man kommit till något definitivt resultat.

Under början av 1931 hade emellertid ordföranden i ovannämnda kommitté Chadbourne återupptagit förhandlingarna med den tyska sockerindustrin och vid ett sammanträde i Berlin den 8 januari 1931 kunde samförstånd uppnås. Detta torde hava skett på den grundvalen, att Tyskland tillerkändes rätt att exportera 500,000 ton socker under första året, 350,000 ton under andra året samt 300,000 ton under vartdera av de tre därpå följande åren. Samtidigt vidtogos vissa jämkningar nedåt i de exportmängder för övriga länder, varom enighet förelegat vid Brysselkonferensen. Jämkningsarna synas framför allt ha drabbat Cuba samt i mindre grad de europeiska sockerexporterande länderna.

Rörande betydelsen av de träffade överenskommelserna, vilka skulle antagas av de olika industrierna samt även i en eller annan form underställas vederbörande regeringar, innan överenskommelserna bleve bindande, vore det ännu för tidigt att yttra sig. Det borde emellertid uppmärksammas, att desamma i huvudsak avsåge endast en begränsning av exporten. Härtill komme, att de vidtagna begränsningarna i exportmängderna, åtminstone i den mån de berörde den europeiska marknaden, vore jämförelsevis små. Å andra sidan borde det betonas, att de träffade överenskommelserna innebure ett steg i rätt riktning på den enda väg, som för närvarande syntes stå öppen för åstadkommande av en sänkning av sockermarknaden.

*Departements-
chefen.*

Förhållandena på den internationella sockermarknaden hava under det gångna året medfört ytterligare prisfall å socker. Priskurantpriset i Sverige å krossad melis (K. 5), som i början av 1930 var 31 å 32 öre för kilogram, har därefter, fränsett en tillfällig återhämtning under hösten, oavbrutet fallit och utgör sedan slutet av november 1930 endast 26 öre för kilogram. Det enligt de mellan sockerfabriksaktiebolagen och betodlarna för åren 1927—1931 gällande betodlingskontrakten utgående grundpriset för betor av 1930 års skörd, vilket uträknas på grund av krossmelisnoteringen för tiden 1 februari 1930—31 januari 1931, kommer, så vitt nu kan bedömas, att stanna vid ungefär 1 krona 78 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt. Emellertid hava betodlarna genom beslut av 1930 års riksdag under vissa villkor tillförsäkrats ett betpris av 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sextonprocentiga betor, och utgår alltså för 1930 års sockerbetsodling till odlarna ett tillägg av statsmedel till kontraktspriset av ungefär (245 — 178 =) 67 öre för 100 kilogram betor. Trots att betarealen 1930, på grund av att en del odlare begagnat sin avtalsenliga rätt till viss arealminskning, nedgått till 36,800 hektar mot 40,700 hektar år 1927, då femårskontrakten ingingos, blev fjolårets inhemska betskörd på grund av rekordartad avkastning per arealenhet synnerligen stor. Betskörden 1930 uppgick sålunda till 1,210,000 ton, varav 1,183,000 ton — allt i runda tal — torde komma ifråga såsom berättigad till nyss nämnda tilläggspris. Statsunderstödet för 1930 års betodling betingar alltså en kostnad av

omkring 7,900,000 kronor. Det å riksstaten för budgetåret 1930/1931 för ändamålet uppförda extra förslagsanslaget å 3,800,000 kronor kommer således, till följd av priset på socker samt 1930 års osedvanligt höga inhemska skördeavkastning, att överskridas med ungefär 4,100,000 kronor.

Att med någon större grad av säkerhet bedöma den kommande utvecklingen av världsmarknaden för socker är icke möjligt. De båda senaste årens erfarenheter med oavbrutet prisfall och allt mer försämrat läge för sockerproduktionen runt om i världen hava jävat riktigheten av tidigare gjorda antaganden om krisens snart övergående natur. I motsats till vad som förväntats, hava de genom bristande jämvikt mellan världsproduktion och världskonsumtion förefintliga, redan förut mycket stora lagerbestånden av socker i exportländerna under 1930 än ytterligare stegrats. Uppenbart är, att detta förhållande verkar i hög grad pristryckande. Den av 1929 års sockersakkunniga nu förebragta utredningen giver icke heller vid handen, att ljusning i läget är att förvänta för det nya året. Emellertid hava under den allra senaste tiden förhandlingar förts mellan de större sockerproducenterna å världsmarknaden rörande en begränsning av sockerexporten. Det slutliga resultatet härav låter sig ännu ej överblicka.

Då jag nu övergår till frågan om utsikterna för den inhemska betodlingen under 1931, kan jag beteckna läget såsom varande för odlingen i stort sett lika allvarligt som i fjol. Prisläget är sämre än vid samma tid förra året och framtidsutsikterna lika ovissa som då. Den i sockersakkunnigas utredning och myndigheternas yttranden uttalade förmodan torde vara riktig, att, därest betpriset för 1931 års odling icke genom statsunderstöd förbättras, odlarna komma att i stor utsträckning begagna sin kontraktsenliga rätt att till hälften minska sin betareal.

Av utredningen framgår vidare, att det betpris, som på grund av rådande sockerpris skulle utgå enligt betodlingskontrakten, icke av odlarna anses tillnärmelsevis täcka produktionskostnaderna, ävensom att samma betpris måste betraktas såsom synnerligen ogynnsamt. Situationen är även i det hänseendet likartad med fjolårets, att en väsentligt inskränkt betodling kommer att medföra enahanda allvarliga olägenheter, icke minst med hänsyn till de bortfallande arbetstillfällena, som förra året befarades skola inträda vid utebliven statlig stödaktion. Då de omständigheter, som föranledde 1930 års beslut om betodlingens stödande, enligt min mening fortfarande äro för handen, vill jag förorda, att staten lämnar sin medverkan till uppehållande i viss omfattning av betodlingen 1931, det sista år, varunder de nu gällande femåriga betodlingskontrakten äga giltighet.

Jämväl beträffande understödets form läser anledning icke föreligga att frångå den vid 1930 års riksdag efter ingående överväganden valda vägen med anvisandet av särskilt anslag för ändamålet.

I fråga om understödets närmare anordnande må först erinras om följande av 1930 års riksdag angivna synpunkter och allmänna villkor beträffande det då beslutade pristillägget. I syfte att icke minst av sociala

skäl förebygga alltför stark begränsning av betodlingen föreskrevs, att odlare måste odla betor å minst 70 procent av den ursprungligen kontrakterade arealen för att komma i åtnjutande av pristilllägg. Med hänsyn bland annat till de ovissa framtidsutsikterna å sockermarknaden lades stödaktionen vidare så, att den ej skulle uppmuntra till odlingens utbredning, och bestämdes för detta ändamål, att pristillägget ej finge utgivas för överodling. Slutligen stadgades, att understödet skulle utgå i form av ett lika stort pristilläggsbelopp för betor från hela arealen, varigenom bland annat skulle vinnas, att icke från det allmännas sida gäves ett stadfästade av ett i förhållande till de antagliga produktionskostnaderna så högt betpris, som ifrågasatts för det fall, att prisbeloppet skulle utgå allenst för betor från den del av den odlade arealen, som betodlarna ej vore skyldiga odla. Enligt min mening har erfarenheterna från det gångna året icke givit anledning att frånga de principer, som enligt vad nu nämnts lades till grund för 1930 års stödaktion. Jag tillstyrker därför, att de nämnda allmänna villkoren i huvudsak bibehållas, vilket alltså innebär, att jag icke funnit anledning förorda införandet av det förändrade system för understöds utgående, som avses i sockersakkunnigas såsom alternativ II här ovan be-tecknade förslag med tilläggspris allenast för betor från den arealdel, som odlarna ej äro skyldiga att odla.

Vid utformningen av de förenämnda villkoren torde emellertid i ett hän-seende en ändring böra ske. I anslutning till den nyss nämnda stånd-punkten, att staten under rådande ovissa förhållanden ej bör uppmuntra till sockerbetsodlingens utbredning, och under erinran, att 1930 års odling omfattat sammanlagt ungefär 90 procent av den kontrakterade arealen, anser jag i anslutning till vissa i remissyttrandena fällda uttalanden an-gående arealfrågan, att pristilllägg av statsmedel för 1931 års odling ej bör utgå för mer än 90 procent av den av en var odlare kontrakterade arealen. Utan att stödaktionens sociala syfte äventyras, ernås genom den föreslag-na ändringen, såsom jag senare närmare skall beröra, en säkrare grundval för beräkning av statens kostnader för understödet.

Vad härefter angår den centrala frågan om det betpris, till vars uppnå-ende staten bör lämna understöd, ansluter jag mig i huvudsak till 1929 års sockersakkunnigas härom under alternativ I uttalade, av flertalet myn-digheter biträdda uppfattning. Det av statsmedel utgående pristillägget bör alltså, på sätt och av skäl som sockersakkunniga angivit, begränsas. Av statsfinansiella hänsyn och för att i görligaste mån förebygga ett så-dant överskridande av för ändamålet anvisat anslag, som skett under inne-varande budgetår, är den nu tillstyrkta föreskriften om pristilläggets maxi-mering av behovet påkallad. Vad angår den höjd, vartill pristillägget bör begränsas, har jag efter övervägande av olika på frågan inverkan-de om-ständigheter stannat vid att föreslå ett belopp av 40 öre för 100 kilogram. Därjämte bör, på sätt de sakkunniga föreslagit, pristilllägg utgå endast i

den mån, kontraktspriset för 100 kilogram sextonprocentiga betor understiger 2 kronor 40 öre.

I enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt och i anslutning till de för 1930 års stödaktion utformade bestämmelser, torde följande grunder böra gälla vid ett understödjande av 1931 års betodling.

1) För sockerbetor, som odlas under 1931 och levereras till sockerfabrik under kampanjen 1931/1932, betalas genom vederbörande sockerfabriksaktiebolag ett tilläggspris enligt följande bestämmelser.

2) Odlare, som före 1930 tecknat flerårigt betodlingskontrakt och jämlikt detta under 1931 odlar betor på en areal, ej understigande 70 procent och ej överstigande 90 procent av den i kontraktet ursprungligen tecknade arealen (den ursprungliga arealen), erhåller tilläggspris för betor från hela den sålunda odlade arealen.

Odlare med flerårskontrakt, som 1931 odlar betor på större areal än 90 procent av den ursprungliga arealen, erhåller här avsett av statsmedel utgående tilläggspris endast för betor från 90 procent av den ursprungliga arealen, varvid iakttages, att den levererade betkvantiteten skall lika fördelas å hela den odlade arealen.

Odlare med flerårskontrakt, som 1931 odlar betor på mindre areal än 70 procent av den ursprungliga arealen, är ej berättigad erhålla tilläggspris.

3) För odlare, som 1927, 1928 eller 1929 odlat betor enligt ettårigt kontrakt, skall i tillämpliga delar gälla vad ovan under 2) sägs, därvid såsom ursprunglig areal skall räknas den areal, nu avsedd odlare i medeltal odlat under 1927 och 1928, eller, om odling då ej ägt rum, den under 1929 odlade arealen.

4) Därest odlare med kontraktsenlig rätt att obegränsat öka sin kontraktsenliga areal enligt särskild skriftlig överenskommelse med vederbörande sockerbolag under något av åren 1928 eller 1929 odlat betor å större areal än den, som enligt förestående regler skulle räknas såsom ursprunglig areal, må såsom ursprunglig areal anses den högsta areal, sådan odlare odlat under 1927, 1928 eller 1929.

5) Tilläggspris utgår endast, därest det kontraktsenliga grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt understiger 2 kronor 40 öre, därvid tilläggspriset för 100 kilogram sextonprocentiga betor utgör skillnaden mellan 2 kronor 40 öre och sagda grundpris, dock att tilläggspriset i intet fall må utgå med högre belopp än 40 öre för 100 kilogram betor.

6) Sockerfabriksaktiebolagen äga att under den tid, tilläggen av dem utbetalas, successivt och i avräkning utfå statsmedel för ändamålet mot redovisningsskyldighet. Senast den 15 mars 1932 avgiva bolagen slutredovisning. Bolagen äro pliktiga tillhandahålla allt det material, som är erforderligt för statens kontroll av slutredovisningens riktighet.

7) Det förutsättes, att sockerbolagen för 1931 av egna medel lämna betodlarna visst ytterligare fraktbidrag i likhet med vad som skett för 1930.

Då förenämnda bestämmelser i de hänseenden, varom jag ovan ej särskilt yttrat mig, i sak överensstämma med de grunder, som föreskrivits för 1930 års stödaktion, torde ytterligare motivering av bestämmelserna ej tarväs. De närmare föreskrifter, som må vara erforderliga för anslagets användning, torde Kungl. Maj:t böra äga meddela jämväl för 1931.

Vad slutligen beträffar frågan om de antagliga kostnaderna för det av mig ovan tillstyrkta statsunderstödet för 1931 års sockerbetsodling må framhållas, att kostnaderna bero av dels pristilläggets höjd, dels storleken av den betskörd, för vilken understöd skall utgå. Pristillägget har enligt det föregående begränsats till 40 öre för 100 kilogram betor, vilket belopp här förutsättes komma att utgå. Under erinran, att den understödsberättigade betarealen enligt vad förut tillstyrkts för 1931 begränsats till högst 90 procent av den kontrakterade, samt under antagande att en del betodlare i likhet med vad fallet varit 1930 ej odla betor å hela den areal, för vilken understöd må utgå, synes man för 1931 kunna räkna med en totalareal av cirka 85 procent av den på kontrakten ursprungligen tecknade sammantagna arealen. Den subventionsberättigade betskörden synes med denna förutsättning kunna uppskattas till sannolikt i runt tal 950,000 ton. Med dessa antaganden skulle totalkostnaden för stödaktionen uppgå till 3,800,000 kronor. Understrykas bör emellertid, att skörderesultatet varierar starkt för olika år och att därför den verkliga skördens omfattning kan skilja sig rätt avsevärt från nyss angivna uppskattning, med påföljd att jämväl nämnda kostnadsbelopp i motsvarande mån ändras. Liksom för innevarande budgetår torde anslaget därför böra för budgetåret 1931/1932 givas förslagsanslags natur samt i enlighet med förenämnda beräkning uppföras till belopp av 3,800,000 kronor.

Slutligen vill jag uttala den mening, att den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 augusti 1930 igångsatta undersökning jämlikt den s. k. monopollagen rörande sockerbolagen — vilken utredning ännu ej hunnit slutföras — bör med grundlighet och skyndsamhet fullföljas. Jag förutsätter jämväl, att frågan om betodlingens och den härpå grundade sockerindustriens inbördes förhållanden för tiden efter utgången av nu gällande betodlingskontrakt i god tid upptages till erforderliga överväganden, därvid spörsmålet om den svenska sockernäringsens möjligheter att i fortsättningen kunna bestå utan extra ordinärt statsunderstöd givetvis bör med största noggrannhet undersökas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkta grunder, av visst tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Rune Thygesen.